

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

Entreprenörskap

Hur undervisar lärare entreprenörskap vid gymnasieskolan?

Marie Fherm

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Program och/eller kurs: LAU925
Nivå: Grundnivå
Termin/år: VT/2015
Handledare: Monica Larsson
Examinator:
Rapport nr: VT15 IPS LAU925:3

Abstract

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Program och/eller kurs: LAU925
Nivå: Grundnivå
Termin/år: Vt/2015
Handledare: Monica Larsson
Examinator:
Rapport nr: VT15 IPS LAU925:3
Nyckelord: entreprenörskap, gymnasieskolan, samhällsutveckling

GY11 uttalar vikten av att arbeta med entreprenörskap på gymnasiet. På Ekonomiprogrammet ligger det uttryckt i examensmålen att det ska vara ett obligatorium.

Ämnet "entreprenörskap" har en teoretisk, politisk och en praktisk bakgrund.

Syfte

Syftet med detta arbete är att undersöka hur lärare som undervisar i ämnet entreprenörskap förstår begreppet och hur de går tillväga i sin undervisning.

Teori

Den teori som jag tar upp utgår ifrån det sociokulturella perspektivet och har grunden i Vygotskijs lära. Utbildning som innehåller entreprenörskap har en koppling till det perspektivet. Läran om entreprenörskap sker delvis i och av praktik.

Även om vi utvecklas genom samspel med andra människor, måste man vara medveten om att vi alla har egna erfarenheter som vi tar med oss. Då vi agerar så gör vi det med utgångspunkt ifrån de egna kunskaperna.

Metod

Tre fältintervjuer är gjorda vid gymnasieskolor i två andra kommuner än min egen. Intervjuerna är av kvalitativ art. Allt enligt Trost (2010) och jag har valt att göra en urvalsundersökning. Respondenter kommer från kommuner med olika näringslivsstrukturer. En kommun med tätbefolkad region¹ där tre respondenter har intervjuats. En annan kommun med definition "en större stad"². Där intervjuades en respondent.

Resultat

Samtliga lärare tror sig veta vad begreppet entreprenörskap betyder, vilket fallet inte är. Man förknippar det med likvärdiga begrepp så som entreprenöriellt lärande, entreprenörer och UF. Otydlighet från skolledning om varför det är så viktigt att undervisa i entreprenörskap, skapar okunskap om begreppet. Ingen har nämnt för lärarna att begreppet tillhör en av Europa Unionens åtta nyckelkompetenser för livslångt lärande.

Däremot anser inte lärarna att de ändrat sina undervisningsmetoder i och med GY11. Lärarna använder i stora drag samma metod, där de belyser Ung Företagsamhet (UF) som den största. Slutligen gör undervisning i entreprenörskap skillnad för eleverna och dess kunskapsutveckling. Genom sin utbildning i entreprenörskap och Ung Företagsamhet har eleverna lärt sig att hitta processer som är effektiva. Konceptet är av nytta för både individen själv och för samhället.

¹ Kommun med mer än 300 000 personer inom en radie på 112,5 kilometer

² Kommuner med 50 000-200 000 invånare samt en tätortsgrad överstigande 70 procent.

Förord

När vår skola började implementeringsarbetet för GY11 och de nya kurserna hösten 2010, upplevde jag en stor frustration i de flesta arbetslag på skolan. Frustrationen låg i att behöva integrera sin kurs med andra lärares kurser. Dessutom hade man en förutfattad mening om vad entreprenörskap innebar. Lärarna fick förlika sig med att börja undervisa i hur man startar företag.

Eftersom jag själv har arbetat på samma gymnasieskola och i samma arbetslag sedan 2008 och konstant arbetat med utveckling av entreprenörskap och företagande, kändes det inte som någon större utmaning för mig och det arbetslag jag ingår i. Ständigt möter jag gamla och nya elever som genom olika sätt har utvecklats till entreprenörer. Hade vi inte valt att fokusera på Ung Företagsamhet (förkortas UF) som är en utbildningsmetod, som metod på vårt program, hade inte jag sett denna utveckling hos eleverna.

När jag började min forskning kring detta arbete, förstod jag inte hur brett begreppet entreprenörskap var. Ju mer jag läste kring entreprenörskap, desto mer fanns det. Detta gjorde det svårt att begränsa sig i arbetet.

I uppsatsen finns det många förkortningar som är vanligt förekommande inom detta område, men de är inte vanliga för alla andra personer. Därför finns en Ordlista på sid 35 som förklarar förkortningarna.

Tack vare min handledare Monica Larsson har jag fått en struktur på sökande, begränsningar och upplägg av uppsats.
Stort Tack till Monica för det!

Innehållsförteckning

Abstract	1
Förord	1
Innehållsförteckning	1
1. Inledning och problemområde	1
Problemområde.....	3
2. Bakgrund	4
Definition entreprenörskap	4
Definition entreprenör	4
Entreprenöriellt lärande - Nytt begrepp	5
Trender inom entreprenörskap	6
Att lära i ett sammanhang – kunskapsteori.....	7
Läroplaner.....	7
Metoder att undervisa inom entreprenörskap på gymnasiet	10
Ung Företagsamhet	11
Övningsföretag.....	12
3 Syfte	14
Frågeställningar	14
4 Metod	14
Intervju	14
Avgränsning	15
Urval av respondenter.....	15
Större stad	16
Kommun i tätbefolkad region.	16
Förberedelse och Genomförande av intervjuerna.....	16
Studiens tillförlitlighet	17
5 Resultat	19
Lärarens förståelse av begreppet entreprenörskap.....	19
Större stad	19
Lärare 1 Ekonomiprogram	19
Kommun i tätbefolkad region	19
Lärare 2+3 Ekonomiprogram	19
Lärare 4 Entreprenörsprogrammet	19
Har GY11 påverkat din undervisningsmetod i entreprenörskap?	20
Större stad	20
Lärare 1 Ekonomiprogram	20
Kommun i tätbefolkad region	20
Lärare 2+3 Ekonomiprogram	20
Lärare 4 Entreprenörsprogrammet	21
Gör undervisning i entreprenörskap skillnad på elevers kunskapsutveckling/ beteende?...22	
Större stad	22

Lärare 1 Ekonomiprogrammet	22
Kommun i tätbefolkad region	22
Lärare 2+3 Ekonomiprogram	22
Lärare 4 Entreprenörsprogrammet	23
6 Diskussion och reflektioner	24
7. Förslag till fortsatt forskning	30
Referenslista.....	31
9 Bilagor	34
Syfte	36
Preciserade frågeställningar	36

1. Inledning och problemområde

Under många årtionden har Europa tryckt på vikten av entreprenörskap. Europeiska rådets rapport från OECD (1989) diskuterar varför intresset för entreprenörskap uppkommit, till vilka grupper entreprenörstänkingsinsatser ska riktas mot, samt vad man kan lära sig av det. Skolverket (2010) refererar till denna rapport och betonar på s.5 bla ”den ömsesidiga relationen mellan utbildning och ekonomi i ett snabbt föränderligt samhälle och därmed behovet av förändrade undervisningsmetoder”.

I dagens skola har begreppet entreprenörskap tagit stor plats under första delen av 2000-talet. Även begreppet entreprenöriellt lärande pratas det mycket om. Många tycker att ordens bemärkelse är självklara och associerar till det som ligger dem själv närmast.

Varför man ska främja entreprenörskap i skolan ligger i grunden i beslut man fattat inom EU för att höja världsekonomin. Införande av att öka förståelse för begreppet Entreprenörskap i skolan, är en del i hela den långa kedjan. Europeiska Kommission (2006) beskriver följande:

I februari 2004 antog kommissionen en handlingsplan för entreprenörskap där man lade fram övergripande åtgärder för att skapa gynnsamma ramar för en entreprenörskapspolitik.
(s.3)

I rapporten har man tagit upp aspekter såsom företagarpotential hos kvinnor, gynnsamt samhällsklimat för företagande, höginkomstländer i förhållande till företagsutveckling och ekonomisk tillväxt. Begreppet entreprenörskap har i detta forum mer fokus på företagande och inte på förhållningssättet entreprenörskap.

Inom det europeiska samarbetet har flera initiativ tagits för att entreprenörskap ska få större genomslag inom utbildningsområdet. Exempelvis lyfter regeringskansliet (2009) fram entreprenörskap som en av åtta nyckelkompetenser för livslångt lärande. Enligt Europeiska rådets officiella tidning (2006) där man uttrycker den referensram för samtliga nyckelkompetenser, använder man begreppen ”Initiativförmåga och företaganda” i stället för ordet entreprenörskap.

De åtta nyckelkompetenserna utgör en referensram och är alla beroende av varandra. Nyckelkompetenserna tillsammans ger färdigheter som skall erhållas genom livslångt lärande. Människorna utgör Europas största tillgång och är en viktig beståndsdel för att kunna matcha och upprätthålla Europeiska unionen gentemot konkurrenter i framtiden och den nya kunskapsbaserade ekonomin.

Uppkomsten av idén till nyckelkompetenserna som ett ramverk, framkom vid Europeiska rådets möte i Lissabon i början av mars år 2000. I meddelande från kommissionen (2003) konstaterar Stats- och regeringscheferna att ”Europeiska unionen står inför en genomgripande förändring till följd av globaliseringen och utmaningarna från en ny kunskapsstyrd ekonomi” (s. 3) Man behandlade bl.a. två utvecklingstendenser som höll på att i grunden förändra den dåvarande ekonomiska strukturen och samhället. Förändringar inom globalisering av ekonomi och informations- och kommunikationsteknik var det man såg. Därför tog man beslut på omfattande strategier som skulle gälla Europeiska unionen.

Vidare skriver kommissionen a.a att det: "Inte enbart skulle krävas en radikal omvandling av den europeiska ekonomin" utan också "ett djärvt program för att modernisera de sociala välfärds- och utbildningssystemen" (s.3).

För att förverkliga denna vision antog Europeiska Unionen år 2001 tre strategiska mål till livslångt lärande.

1. Utbildningssystemen ska koncentreras på kvalitet.
2. Tillgänglighet för alla att få tillträde till utbildning.
3. Öppenhet mot omvärlden vad gäller utbildningssystemet

Enlig Unionen (2001) skulle dessa förverkligas genom det detaljerade arbetsprogrammet "Konkreta framtidsmål för utbildningssystemen"³ som Europeiska Unionen arbetat fram.

I samma skrivelse som ovan, meddelar kommissionen att förändring behöver till snabbt om målen i "Utbildning 2010" ska lyckas.

Att göra radikala förändringar på i detta fall kort tid, insåg man efter ett par år inte var rimligt. Europeiska Kommissionen (2003) tar på s. 3 upp att de europeiska länderna behöver anpassa utbildningssystemet till ett kunskapsstyrt samhälle och till en kunskapsstyrd ekonomi men att det inte gick i den takt som det behövs för att uppfylla målen år 2010.

Man kom fram till att Europeiska rådet behövde ta fram förslag på en översyn vad gällde det europeiska utbildningssystemet samt hur de säkerställer det livslånga lärandet.

För första gången erkände Europeiska rådet att utbildningssystemen är värdefulla i hur Europas ekonomiska och sociala strategi utvecklas i framtiden.

Även de nordiska länderna lyfte fram entreprenörskap som viktigt för det framtida samhället uppe i norr. Ett samhälle där dagens ungdomar ska ta ansvar och utveckla världen som den kommande generationen. Det är den vi ska leva på i Norden.

Det är viktigt att de nordiska utbildningssystemen utvecklar och stimulerar lärarnas förmåga att arbeta kreativt samt för att dessa ska lära sig skapa innovativa lösningar på framtidens eventuella samhällsproblem.

Nordiska ministerrådet har tagit fram programmet Hållbar Nordisk välfärd. Ett av projekten inom programmet heter "Entreprenörskap inom utbildningar". Norden u.å. beskriver varför det är viktigt med entreprenörskap i Norden. "Nordens framtida konkurrensförmåga och välfärd är bland annat beroende av arbetskraftens förmåga att tänka nytt, se möjligheter och omsätta idéer till lösningar."

Ungdomarna av i dag behöver lära sig vad entreprenörskap är och varför det är viktigt.

Europeiska kommissionen (2006) behandlar aspekten ur en annan synvinkel. Det handlar inte bara om företagsanda, utan även om en social sammanhållning. Detta kan entreprenörskap bidra till. Entreprenörskap "skapar arbetstillfällen för arbetslösa eller missgynnade personer. Dessutom kan det bidra till att locka fram företagarpotential hos kvinnor" (s.3).

Nordiska minister generalsekreterare Dagfinn Höybråten skriver i magasinet "När jeg bliver stor" (2013) i inledning; "Entreprenörskap skall utvecklas och integreras i form av ämne och kurser, men också som en ny pedagogisk och didaktisk tillgång i den existerande undervisningen." Även länderna i Norden behöver axla utvecklingen för att "hånga" med i den globala tillväxten.

Till följd av de mål som Europeiska unionen satte upp i början av 2000-talet, behövde det göras insatser även på nationell nivå i Sverige. Europeiska kommissionen (2003) ger kommissionen direktiv på hur man på unionsnivå och på nationell nivå ska uppnå de uppsatta målen. De föreslår särskilt följande:

”Varje land informerar om sina nationella politiska prioriteringar på kort och medellång sikt vad gäller investeringar i och reform av utbildningssystemen, liksom hur dessa prioriteringar bidrar till att uppfylla de europeiska målen för 2010” (s.12).

Hösten 2011 meddelar utrikesdepartementet i ett pressmeddelande genom mynewdesk att man ämnar satsa pengar i form av bistånd till att bekämpa världsfattigdomen genom att satsa på privatsektorsutveckling och entreprenörskap. Regeringen ser inte detta enbart som en nationell utvecklingspotential, utan finner vikten av att satsa globalt. Bl.a. fattade man beslut om att stödja entreprenörskap i ekonomiskt fattiga länder, för att i dessa på ett konkret sätt hjälpa till att förbättrade levnadsvillkor, arbetstillfällena och självförsörjning för fattiga människor. Utrikesdepartementet (2011) visar att: ”Målsättning är att med denna satsning bidra till att ett stort antal företag ska kunna skapas och fler människor i utvecklingsländer därigenom ska få ett arbete och möjlighet till försörjning”.

Till följd av och för att kunna matcha utvecklingen utanför Sverige, gav Näringslivsdepartementet NUTEK (Verket för näringslivsutveckling, i dag heter det Tillväxtverket) i uppdrag att framställa ett nationellt handlingsprogram för ungt företagande och företagsamhet. År 2004 genomförde NUTEK ett treårigt nationellt program som främjade entreprenörskap. Man utlyste att pengar fanns att söka för olika organisationer som främjade de entreprenöriella metoderna. Johannisson, Madsén & Wallentin (2004) ”tar upp att medel avsattes för så väl regionala som nationella projekt (s.14)”. De fortsätter: ”Ungdomar bör också, bland annat av skolan, stimuleras till kreativitet, självständigt tänkande och initiativförmåga.”

Problemområde

Entreprenörskap är i dagens samhälle ett begrep som diskuteras mycket och ofta. Ett begrepp som kan kännas lätt att välja då det handlar om företagande, kreativitet, projekt. Försöker man skildra och reda ut detta begrepp förstår man att det är så mycket mer.

Men *varför* pratas det mycket kring dessa begrepp? Varför är det så viktigt att vi tänker entreprenörskap och entreprenöriellt lärande? Var lär vi oss innebörden av begreppet och hur undervisar man om detta på gymnasiet?

2. Bakgrund

Det talas om att man ska vara entreprenör, framåt och företagsam, men vad har ordet egentligen för innebörd? Vad betyder det och när började man använda det?

Definition entreprenörskap

Begreppet entreprenörskap har funnits i nästan tre hundra år. Bjerke (2005) skriver att det uteslutande enbart var nationalekonomer som studerade ämnet de 250 första åren. Då, jämfört med dagens benämning av vad entreprenörskap är, handlade bl.a. om att tillhandahålla kapital, vara beslutfattare, förhandla och riskera.

Entreprenörskap har lite olika betydelser beroende på var man kikar. Det kan också bero på i vilket sammanhang man sätter begreppet. Enligt Wikipedia är entreprenörskap: "förmågan att identifiera möjligheter och skapa resurser för att ta tillvara dessa möjligheter". Johannisson et al. (2000) beskriver begreppet som "Entreprenörskap är enligt vår mening mer en fråga om vad man GÖR än vem man är" (s. 36).

I OECD:s rapport (1989) ger man följande tolkning av orden:

An enterprising individual has a positive, flexible and adaptable disposition towards change, seeing it as normal, and as an. Opportunity rather than a problem. To see change in this way, an enterprising individual has a security borne of self-confidence, and is at ease when dealing with insecurity, risks, difficulty, and the unknown. An enterprising individual has the capacity to initiate creative ideas, and develop them, either individually or in collaboration with others, and see them through into action in a determined manner (s. 36)

En generell översättning som regeringskansliet (2009) använde sig av inför implementeringen av GY11 var;

Entreprenörskap är en dynamisk och social process, där individer, enskilt eller i samarbete, identifierar möjligheter och gör något med dem för att omforma idéer till praktiska och målinriktade aktiviteter i sociala, kulturella och ekonomiska sammanhang.

Doktorand Svedberg (2007) definierar två begrepp av entreprenörskap och dess utövande. Det första är kopplat till "business" och är inom utbildningssystemet en fråga om att unga vanligen på experimentell bas, lär sig om att starta företag.

Det andra och bredare:

innefattar ett entreprenörskap som främst handlar om kvalitéer och kompetenser som möjliggör att individer inom organisationer, samhällen och kulturer agerar flexibelt och kreativt i mötet med, och även bidragandet till, den snabba sociala och ekonomiska förändringen. Fokus ligger därför på personlig utveckling (s.14).

Definition entreprenör

Går man tillbaka i tiden finner man att redan på 1400-talet i Frankrike använder man ordet *entrepreneur* vilket betyder "den som får något gjort". Det är därifrån det svenska ordet *entreprenör* kommer. I Sverige lyfter man in begreppet på 1970-talet och betydelsen har utvecklats ytterligare. "En person som startar nya företag eller utvecklar nya produkter" är nu benämningen enligt Nationalencyklopedin (2015). Man har utvecklat betydelsen och fokuserat mer på personen som utvecklare av företag där entreprenören får något gjort mer än bara genom att efterapa andra på marknaden. Man fyller handlingen med något mervärde.

Wikipedias (2015) beskrivning på en entreprenör är: ”nyfiken, kreativ, en positiv syn på arbete, självständighet, envishet, hängivenhet, optimist och visionärt tänkande.”

I olika sammanhang när man läser om entreprenörskap och entreprenörer så förstår man att dessa begrepp stöter på en del motstånd. Entreprenörer är människor som är drivna, kreativa och framåt. De har en tendens att förändra något och de är helt klart duktiga på att ta sig för och har egenskaper av att vara framåt. De är målfokuserade och ger sig sällan.

Bakom framgångsrikt entreprenörskap pratar Johannison, Madsén & Wallentin (2000) om att ”blivande företagare behöver tillägna sig kunskap i handling” (s.43). Boken fortsätter: ”I dialog med andra människor formar entreprenören sina affärsprojekt och det är i det personliga nätverkandet affärsmässiga och existentiella utmaningar hanteras.”

Att vara entreprenör beskriver Johannison et al. (2000) på följande sätt; ”Det händer saker och ting. Betoningen ligger på att individen gör någonting mer än att tänka och prata; hon eller han handlar” (s. 34).

Bjerke (2005) menar ”att även om entreprenörskap har uppenbara ekonomiska konsekvenser, bör det inte enbart studeras ekonomiskt, utan snarare genom t.ex. historiska, psykologiska, sociologiska, geografiska eller politiska faktorer” (s. 97).

Han fortsätter med att skriva: ”det finns ingen allmängiltig serie av steg eller procedurer som man kan följa för att nå entreprenöriell framgång. Entreprenörskap är långt ifrån en rationell process”. Däremot hittar Bjerke många likheter mellan entreprenörer och entreprenörskap. Frågeställningar såsom vad gör idén för nytta, vilka ska vara med, risker med idén osv återkommer alltid. Därför anser han att man bör jämföra sig med andra entreprenörer och diskutera sina problem. Detta kan leda både till kunskap och utveckling.

Entreprenöriellt lärande - Nytt begrepp

Enligt Skolverket (2015) innebär entreprenöriellt lärande;

att utveckla och stimulera generella kompetenser som att ta initiativ, ansvar och omsätta idéer till handling. Det handlar om att utveckla nyfikenhet, självförtroende, kreativitet och mod att ta risker.

Detta kan man likna vid ett förhållningssätt. Det innebär ett flexibelt sätt att tänka och ett flexibelt sätt att ta in det man lär sig. Går vi till oss själva som individer passar olika undervisningsmetoder olika människor. Att utbilda entreprenörer innebär också att inspirera till kreativitet och till viljan att ta eget ansvar. Mycket läggs på individen och dennes förmåga att vilja lära sig.

Att utöva entreprenöriellt lärande ur ett pedagogiskt perspektiv fortsätter Skolverket, är att hitta en arbetsform som stimulerar till fantasi och skapande. Centralt är att sätta det eleverna gör i ett sammanhang och se till helheten.

Grunden för att utveckla ett entreprenöriellt förhållningssätt läggs tidigt genom att till exempel flickors och pojkars nyfikenhet, kreativitet, självförtroende, vara flexibel och förmåga att fatta beslut stimuleras. Varje skola, program och lärare har sitt sätt att se på hur dessa egenskaper kan utvecklas genom olika undervisningsmetoder. Beroende på vilken ålder man handleder elever i ser det olika ut.

Otterborg (2011) beskriver entreprenöriellt lärande i nästa samma termer men med andra ord i sin bok Entreprenöriellt lärande.

I den Entreprenöriellt lärandeformen är föreställningen att kunskap, gällande elevers kompetenser, förmågor och förhållningssätt, ska utvecklas.(s.27)

Detta är inte elever vid svenska skolor vana vid att göra idag, och därför har de svårt att identifiera sig med de nya begreppen som entreprenöriellt lärande ger. Den frihetstid som eleverna har möjlighet till genom entreprenöriellt lärande är svår för dem. Samhället har lärt eleverna att de blir "rapade" med info och behöver på så vis inte ha förmågan att ta-sig-för. Under frihetstiden ska eleverna själva ha drivkraften att lära sig undersöka och hitta andra möjliga sätt att utveckla sig själva, än den traditionella kunskapsinhämtningen i form av en bok.

Det som är skillnaden i det entreprenöriella lärandet är att eleven genom handling får lära sig att reflektera och byta erfarenheter genom att få diskutera och agera. I dialog med andra människor hittar man ett sätt att förstå kunskap. Per-Gunnar Hallberg, universitetslektor vid Umeå universitet, tar i sin föreläsning "Med full fart in i framtiden" (2012) upp att entreprenöriellt lärande är en dynamisk process. Man lär inte i tomrum utan i relation med andra. På så vis blir lärandeverkssamheten en social och kulturell process och varje nätverkande blir unikt.

Trender inom entreprenörskap

Bjerke (2005) tar upp några teoretiker som han menar på bl.a. har bidragit till att ändra trenden kring begreppet entreprenörskap genom tiden. Begreppet har skiftat från att ha stor betydelse utifrån ett nationalekonomiskt perspektiv (Cantillon, Baptiste Say, Schumpeter och Kirzner) till att ha tagit vägen om företagsekonomiskt framgång. Därefter vände trenden till att se entreprenörskap som en framgångsfaktor vad gäller ledarskap för att slutligen landa i själva personen som entreprenör.

I dag är det mer ett förhållningssätt där varje individ i samhället har stor nytta av att kunna vara mer entreprenör. Kan vi skapa och utveckla detta beteende hos varje individ gör det nytta för hela samhällsutvecklingen, företagen i samhället och välfärden i stort.

Bjerke (2005) förklarar att på 1600-talet talar man mycket om entreprenörskap som en funktion. Man fokuserade på att hitta saker som man köpte till ett fast pris. Eftersom ekonomin under den perioden inte var bra, var det en risk att köpa in saker eftersom man inte visste vad efterfrågan var. Därför såg Cantillon (1680-1734) entreprenören som en risktagare och fokuserade mer på den entreprenöriella funktionen. En entreprenöriell handling hade inget under 1600-talet med *personen* att göra.

Trenden svängde en del i och med att Jean Baptiste Say under industrialismens framväxt (1767-1832) började yttra sig i begreppet, fortsätter Bjerke (2005). Say såg hur man genom att bygga en affärsverksamhet runt själva produkten, kunde tjäna pengar på detta. Detta skulle leda till kunskap som i sin tur gav lönsamheten. Enligt Bjerke (2005) kunde man kombinera produktionsmedel på nya sätt.

Under industrialismen förändrades samhället genom att man flyttade verksamheter från vardagsrummet ut till befintliga fabriker. För att kunna bygga affärsverksamheter behöver man arbetare som kan utföra tillverkning.

Bjerke beskriver Say och menade på att "en entreprenör för samman produktionsfaktorer samt organiserar affärsföretag" (s. 92).

Den nationalekonomen som är mest erkänd av att ha haft störst inflytande i begreppet entreprenörskap är Joseph Schumpeter (1883-1950). Han är enligt de flesta nationalekonomer en viktig tillväxtfaktor vad gäller ekonomi. Han gav två nya teorier kring entreprenörskap.

Bjerke (2005) förklarar den framgångsrike entreprenören som en "kreativ förstörelse" (s. 93) där den hela tiden ruckar på jämvikt och fokuserar mer på nyskapande och innovationer. Innovationsverksamheten var den viktiga men även den kritiska funktionen hos entreprenörer. Med detta menas att ständigt introducera nya processer och nya produkter på marknaden. Man kan också förklara kreativ förstörelse med en enklare variant. Den rubbar balansen på marknaden mellan utbud och efterfrågan. Marknaden blir kaotisk och entreprenören skapar ett behov som inte tidigare fanns. På så vis slår entreprenören ut äldre strukturer och aktörer och marknaden upplever ett omättat kaos. Detta är både på gott och på ont men tack vare detta sker utveckling. Parallellt sker oundvikligen ett skifte av aktörer på marknaden. Bjerke (2005) skriver om Schumpeter som menade att "personer upphör att vara entreprenörer när det nya har införts" (s. 93). Då övergår entreprenören till att bli "enbart" företagsledare, dvs. förvaltare av sina nyheter.

Sammanfattningsvis kan man säga att Cantillon, Say och Schumpeter tillsammans med Israel Kirzner har byggt olika trender vad gäller risktagande, företagsbyggare, innovatörer och opportunist om man ser det ur ett nationalekonomiskt perspektiv.

Ytterligare förändringar vad entreprenörskap och trender är när det går från att vara fokus på nationalekonomi till mer fokus ur ett företagsekonomiskt perspektiv. Här kan forskare vid namn Donald Schon, David McClelland, William Gartner och David Birsch nämnas. Gemensamt har dessa att man fokuserade mer kring individen när man pratar ekonomisk utveckling och entreprenörskap. Bl.a. menar Schon på att företagsamhet bygger på att samhället behöver eldsjälar. Dessa skapar teknisk utveckling enligt Bjerkes (2005), medan McClelland anser att det är den individuella motivation och behovet att prestera som skapar ekonomisk utveckling. Gartner definierar entreprenörskap som "skapandet och uppsättandet av nya organisationer.

Att lära i ett sammanhang – kunskapsteori

Säljö (2000) skriver om Piaget. Han menar på att barns kunskaper får de "genom barnets eget manipulerande av objekt och av upptäckandet av relationer mellan dessa" (s. 65). Det är när barnen tar och klämmer på saker och sätter ihop dessa som de först upptäcker hur de fungerar. "Barn ska tillåtas vara aktiva, upptäcka saker på egen hand och styras av sin egen nyfikenhet" (s. 58), försätter Säljö (2000).

En annan teori är det sociokulturella perspektivet som Säljö (2000) menar på att "människor föds in i och utvecklas inom ramen för samspel med andra människor" (sid 66). Han fortsätter att beskriva att det som skiljer dessa teoretiker åt är att man i den sistnämnda inte antar att vår utveckling bestäms av vår egen aktivitet. I stället tolkar vi omvärlden i gemensamma och kollektiva mänskliga verksamheter. I samspel med andra människor utvecklas vi.

En annan kunskapsteoretiker är Vygotskijs. Imsen (200) beskriver hur han sätter utveckling i centrum för studier och tittar på hur människan utvecklas över tid. "Vygotskij hävdar att utveckling måste förstås som ett resultat av flera olika utvecklings principer och att olika principer kan göra sig gällande med växlande styrka under livets olika perioder" (s. 183). Dessutom ser han "inlärning och utveckling först och främst som ett resultat av samspel, företrädesvis socialt samspel" (s. 191).

Läroplaner

1965 genomfördes en gymnasiereform i Sverige för att få mer renodlade och konkreta program. Allt sedan dess har olika reformer genomförts och den politik som har regerat har genomsyrat reformens innehåll.

En rörligare arbetsmarknad ställer nya krav på dem som kommer ut i arbetslivet idag. Utbildningsväsendet behöver anpassa sig för att kunna bemöta förändringarna i samhället. Entreprenörskap i skolan är ett pedagogiskt förhållningssätt i klassrummen lika mycket som det är en kunskap om egenföretagande.

Skolverket (2000) skriver följande:

Förändringar i omvärlden leder till att krav ställs på förändringar inom skolan. För att möta dessa krav har de nationella styrdokumentet delvis fått ett förändrat innehåll jämfört med tidigare. Programmålen är skrivna på ett annat sätt, med en längre sammanhängande text som tydligare beskriver programmets karaktär och uppbyggnad (s.16).

Genom denna förändringstext ansåg man att eftersom programmålen och skolans ansvar gjorts tydligare behövde alla kursplaner bearbetats och moderniserats. Kursinnehåll har skrivits om och man har anpassat begrepp efter nutidens samhälle.

Våren 2009 lade regeringskansliet fram strategi för det nya gymnasiet "Entreprenörskap ska löpa som en röd tråd genom hela utbildningssystemet". Tråden ska löpa från förskola till universitet för att främja arbetet med entreprenörskap och att man i så tidiga åldrar som möjligt ska komma i kontakt med entreprenörskap och entreprenöriellt lärande. Häftet fortsätter att ta upp vikten av vilka värden man vinner på att undervisa i entreprenörskap. Man skapar förståelse inte enbart för hur ett företag byggs upp, utan framför allt har man nytta av det i offentliga verksamheter och även i föreningsliv. Entreprenörskap handlar om som nämnts ovan att utveckla idéer och att omsätta dessa idéer till värdeskapande.

Barn är för det mesta utforskande, kreativa och företagsamma från första början och barns formella lärande innan de möter skolan uppvisar många likheter med lärande för entreprenörskap. Det handlar därför om hur dessa förmågor och attityder som små barn har, kan bevaras och förstärkas i skolarbetet även i högre åldrar.

I skollagen (2010) står det att läsa om vad man ska ha utvecklat som elev vid de allmänna gymnasieskolorna i Sverige.

"Gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet" (Kap15, §2). Undervisar man i entreprenörskap handlar det mycket om att lägga vikten vid metoden. Kompetenser som kommer ur att lära sig om entreprenörskap är just att lösa problem, planera sitt eget arbete och att samtidigt kunna samarbeta med andra. Detta kan bidra till att unga mer framgångsrikt genomför sina studier. Genom detta ökar förståelsen för vår egen företagsamhet inom oss.

Jämför man Lpf 94 och GY11 står det i båda om det livslånga lärandet men med olika formuleringar och olika tyngd. Det skiljer 17 år på dem, och självklart har samhällsförändringar gjort så att man behöver omformulera och lägga vikten på andra saker. LPF94 förklarar livslångt lärande på följande vis: "Genom studierna ska eleverna skaffa sig en grund för livslångt lärande" (s. 5). Man har utgått från de förändringar man sett i samhället vid denna skolplanens uppkomst, i framför allt teknologin. LPF94 fortsätter: "Förändringar i arbetslivet, ny teknologi, internationaliseringen och miljöfrågornas komplexitet ställer nya krav på människors kunskaper och sätt att arbeta".

För att träna eleverna i denna förändring menar LPF94 att "eleverna i skolan få utveckla sin förmåga att ta initiativ och ansvar och att arbeta och lösa problem både självständigt och tillsammans med andra."

I GY11 har man formulerat om det: ”Den ska främja elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära” (s.2).

I den senare skolplanen har man utvecklat och öppnat upp för lusten att inte sluta lära, medan man i den första enbart i skolan vill lägga grunden till lärande.

Hur man ska få möjlighet att göra detta fortsätter GY11? Jo:

Eleverna ska i skolan få utveckla sin förmåga att ta initiativ och ansvar och att arbeta både självständigt och tillsammans med andra. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper och förhållningssätt som främjar entreprenörskap, företagande och innovationstänkande. Därigenom ökar elevernas möjligheter att kunna starta och driva företag.

I ursprungsskriften för Samhällsvetenskapsprogrammet mål (GY2000) står följande:

”I utbildningen övas förmågan att finna och analysera samband, att formulera problem och föreslå lösningar. Att tolka, förstå och förklara är viktiga aktiviteter i utbildningen” (s.9).

Eftersom de nya uppmaningarna om förändringar vad gäller entreprenörskap som kom från EU, behövde man retuschera i programmålen. År 2000 gjorde Skolverket tillägg i Samhällsvetenskapsprogrammets mål, och här har man lagt till ordet entreprenörskap i inriktning ekonomi.

”Utbildningen syftar också till att stimulera intresset för entreprenörskap, företagande och projekt som arbetsform samt till att skapa beredskap inför ett föränderligt arbetsliv” (s. 14). Fortfarande är ord som problem och entreprenörskap begrepp som används sparsamt.

Fördjupar man sig i programmets kurser från LPF94 respektive GY11 och på inriktning/ spår ekonomi, ser det ut på följande vis i LPF94:

Kursnamn	Kurskod	Antal Poäng
Företagsekonomi A	FE1202	50 p
Företagsekonomi B	FE1203	150 p
Information och layout	ADM1205	50 p
Internationell ekonomi	FE1210	50 p
Rättskunskap	RK1203	50 p

Dessa kurser är magert utformade med begreppen problem och entreprenörskap om man läser kursinnehållet. Däremot har Skolverket (GY2000) tydligt lyft fram begreppen under ämnets syfte för företagsekonomi:

Entreprenörskap och företagsutveckling har stor betydelse för samhällets utveckling och för sysselsättningen. Utbildningen syftar till att stimulera intresset för entreprenörskap och att utveckla förmågan att ta initiativ och ansvar. I ett snabbt föränderligt arbetsliv krävs kvalitetstänkande, helhetssyn och flexibilitet” (s. 49)

År 2011 gick reformen igenom om att upprätta en ny gymnasieförordning, den s.k. GY11. Syftet med att införa denna var att sovra bland alla de olika skolor och program som det öppnades upp för i och med införandet av LPF94. Den var mer öppen och ansvaret låg lokalt för hur man ville nå examensmålen i de olika kurserna. Detta medförde många tolkningar, särskilt på friskolor, där man skapade många lokala kurser för att uppnå programmålen. Dessutom har man traditionellt sett inom den formella utbildningen inte främjat entreprenörskap och egenföretagande.

Europeiska kommission (2006) skriver: ”Eftersom attityder och kulturella referenser grundläggs allt tidigare kan utbildningssystemen i stor utsträckning medverka till att öka företagandean i EU” (s. 4). Detta var något som man inte sett under slutet av 1990-talet, men som man bejakade och behövde göra ett tillägg kring i utbildningsväsendet.

I och med GY11 stramade man åt och konkretiserade kring programmålen. 11 nationella program skapades, och ett heter i dag Ekonomiprogrammet. Från att ha legat under Samhällsvetenskapsprogrammet, fick begreppet ekonomi ett "eget" program. Ekonomiprogrammet i sin tur har två grenar – inriktning ekonomi och inriktning juridik. I examensmålen som skolverket (2011) utformat, har de i GY11 tydliggjort begreppet entreprenörskap.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper i samhällsekonomi, företagsekonomi, entreprenörskap och juridik. Samhällsekonomi handlar om hur samhällets resurser används på bästa sätt för att tillgodose människors behov. Företagsekonomi utgår från företagets perspektiv och ska tillsammans med entreprenörskap utveckla kunskaper som krävs för att starta och driva företag.

För att stärka och se till att program mål nås på Ekonomiprogrammet, har skolverket i kursinriktningarna och programfördjupningarna döpt kurser med begreppet "entreprenörskap".

I båda inriktningarna ekonomi och juridik har eleverna möjlighet att läsa "entreprenörskap och företagande". I inriktning ekonomi finns ytterligare möjlighet att genom programfördjupning läsa kursen "entreprenörskap". Skolorna får själva välja vilka kurser de lägger i programfördjupning med begränsa frihet inom en viss ram. I LFP94 hette en kurs "Småföretagande B". I GY11 heter den "Entreprenörskap och Företagande" och till saken hör att det är i stora drag samma kursinnehåll, men helt olika formuleringar.

I GY11 ligger motsvarande kurser med inriktning ekonomi:

Inriktning Ekonomi	(300 p)
Entreprenörskap och företagande	100 p
Företagsekonomi 2	100 p
Matematik	100 p
Programfördjupning	(300 p)
Entreprenörskap och företagande	100 p
Företagsekonomi 2	100 p
Företagsekonomi Specialisering	100 p

Jämfört med LFP94, ligger mer tyngd och fokus på begreppet entreprenörskap.

Metoder att undervisa inom entreprenörskap på gymnasiet

En stor återkommande aktör på marknaden är organisationen Ung Företagsamhet. Även Övningsföretag nämns ibland, men inte i så lång utsträckning som Ung Företagsamhet.

För att få med sig det entreprenöriella tänket från förskola till gymnasium, finns det en rad olika organisationer som tillhandahåller olika metoder. På låg-, mellan- och högstadiet erbjuder Framtidsfrön och Snilleblixtrar sina koncept. KomTek är en kommunal entreprenör- och teknikskola som riktar sig framför allt till barn och ungdomar i lägre åldrar. Även Ung Företagsamhet äger två olika inriktningar – "Vårt samhälle" och "Se möjligheterna". I samtliga av de ovan nämnda metoderna går lärandet ut på att träna eleverna i det kreativa tänket.

Ung Företagsamhet

Ung Företagsamhet (förkortas UF) är ett utbildningskoncept som ”utvecklar grundskole- och gymnasieelevers kreativitet och företagsamhet, exempelvis genom att de startar och driver egna företag”. De erbjuder en kombination av *teori och praktik* genom att ungdomar på gymnasiet får starta riktiga företag och utveckla affärsidé, marknadsföra idén och till slut avveckla företag. Ung Företagsamhet ger ungdomarna en naturlig kontakt med näringslivet och eleverna får känna på hur det är att driva företag.

Organisationen har en vision om att ”Ung Företagsamhet vill ge unga en tro på sin egen företagsamhet genom två lika viktiga områden – företagsamhet och företagande”.

Skatteverket bedömer det som hobbyverksamhet och bolagsformen som används är ”Enkelt Bolag”. Ur skattesynpunkt innebär det att UF-företagen inte skattar på ev. vinst

Det är en undervisningsmetod och innebär att i stället för att läsa i en bok hur man blir företagsam och hur det är att driva ett företag, görs det på riktigt.

Organisationen utbildar UF-lärare för att dessa ska känna till de stora hörnstenarna i konceptet. De tillhandahåller även utbildningsmaterial som ett komplement till UF-företaget. Det kostar inget för en skola om de vill driva denna form av undervisning. Det som krävs är att skolan har certifierade och diplomerade lärare inom UF-företagande. Detta får lärarna genom att genomgå UF:s lärarutbildning.

I början av läsåret delas eleverna in i grupper om 2 – 6 personer. Vilka individer som kommer i respektive grupp/ UF-företag ser olika ut från skola till skola. Det finns många sätt att sätta samman en grupp. Medlemmarna i gruppen väljer sedan sina ansvarsroller. Dessa roller ska vara de roller som ett verkligt företag innehar. VD, ekonomiansvarig, inköp- och försäljningsansvarig, marknadschef och administratör. Tanken med ansvarsområdena är att eleverna ska växa genom sin roll och känna ansvar. I UF-företagande får eleverna lära sig att i grupp arbeta solidarisk. Gruppens medlemmar är beroende av varandra och varandras arbetsinsats. Det är inte som ett enskilt arbete i skolan, där de bara har sig själv att förhålla sig till. Svedberg (2007) beskriver detta som ”för att fostra entreprenöriella kompetenser, vilket innefattar att vara kreativ och flexibel, att ta och utöva initiativ och ansvar samt kunna lösa problem, behövs förändrade undervisningsmetoder” (s.14).

Det första steget som UF-företaget ska arbeta med är att ta fram en affärsidé som de vill hålla på med resten av läsåret. Utmaningen för läraren i klassrummet blir att finna kreativa sätt för att spåna fram innovativa affärsidéer. Det viktiga för eleverna är att de hittar en idé de själva tror på och som de brinner för. Tanken är inte att det ska vara en nyutvecklad produkt utan det kan vara en befintlig produkt som finns på marknaden. Målet för UF-företaget blir att fylla sitt UF-år och sitt företag med matnyttiga saker för att utveckla ett säljande koncept.

Det finns en regel vad gäller affärsidén i ett UF-företag. Affärsidén får enbart leva ett läsår och efter detta läsår måste UF-företaget avvecklas i bolagsformen ”enkelt Bolag”.

Konceptet har olika steg i UF-företagandet som varje UF-företag måste gå igenom. Efter affärsidé kommer riskkapitalförsäljning. I detta moment ska man prata för sin vara och få omgivningen intresserad av att satsa pengar i UF-företaget. På så vis får UF-företaget in pengar och kan starta sitt företag.

Utifrån dessa moment skriver UF-företaget en affärsplan. Detta dokument ligger som grund för elevernas UF-år. I affärsplanen tar eleverna upp hur de har tänkt det kring marknadsföring, prissättning, organisationen i helhet, och kopplar det till den gjorda marknadsundersökningen. Likviditets- och resultatbudget är två centrala delar i rapporten.

För att få ytterligare en verklighetsförankring ska varje UF-företag ha minst en rådgivare ifrån arbetslivet. Denna rådgivare ska eleverna träffa ca en gång per månad och bolla idéer med. Rådgivarens funktion är att agera bollplank, öppna dörrar och pusha gruppen. Det är inte dennes uppgift att göra jobbet och eleverna gör vad de vill med den information som rådgivaren ger. Otterborg (2011) poängterar ”att många forskare lyfter fram vikten av en skola som samspelar med det omgivande samhället och speciellt med näringslivet” (s.27). Naturligt och tack vare att UF-företagen måste knyta en rådgivare till sig, arbetar de automatiskt utanför skolans hus.

Ung Företagsamhet erbjuder en rad olika regionala, nationella och internationella aktiviteter under UF-året. Ett av de större gemensamma arrangemangen som anordnas är de regionala mässorna som hålls på 24 olika platser i Sverige under VT. Under dessa mässor har eleverna möjlighet att nätverka med övriga UF-företag.

Ett mätinstrument för att jämföra sig med andra UF-företag och se hur man har lyckats under sitt år, är att delta i konceptets tävlingar. De koras under de regionala mässorna och vinnarna i respektive kategori får delta på SM under senare delen av vårterminen. Det ska dock tilläggas att det inte är under tävlingsmomenten som man växer och skaffar sig förståelse för företagsamhet och entreprenörskap. Tävlingarna är en extra kick och ett roligt inslag.

UF-året är så mycket mer än att bara driva företag och hitta sin egen företagsamhet. Det handlar inte om att lära sig fakturera och hantera pengar. Ung Företagsamhet (2011) tar upp olika citat från f.d. UF-elever. ”Året handlar om hur man är som person och de sakerna som man växer som människa av”(s. 16). Det handlar om att släppa fram sin egen tro på sin företagsamhet och tillsammans i ett socialt samspel utveckla ett hållbart koncept. Detta ger en ökad kreativitet och bättre självkänsla, samt skapar förståelse för hur företagande går till.

Övningsföretag

Övningsföretag (förkortas ÖFA) är en utbildningsmodell som man använder inom gymnasieskolan. Modellen går ut på att träna fiktiva affärskontakter som ett komplement till den traditionella teoretiska utbildningen.

Konceptet övningsföretag kommer ursprungligen från Essen i Tyskland där man använt metoden framgångsrikt i 40 år. Till Sverige kom det år 1994. Centralorganisationen i Sverige heter Business Training Centre (BTC).

Övningsföretag bygger på upplevelsebaserad inläring – ”Learning by doing” – där man får in grunderna och får testa på de saker som kan uppstå i verkliga företag. Något som Europeiska Unionen (2006) tar upp som en viktig aspekt vid inläring.

”Entreprenörstänkande och entreprenörskunskap kan bäst främjas genom ”learning by doing” och genom att eleverna får praktisk erfarenhet av företagande via olika projekt och aktiviteter” (s.7).

Antalet deltagare per företag varierar från 2 – 6 stycken. Gruppens medlemmar agerar som anställda på Övningsföretaget. Varje företag har en VD som är handledaren/ läraren. Medlemmarna tränas i mötet med påhittade uppdrag i form av olika affärstransaktioner. De möter andra ÖFA från delar av världen i detta slutna nätverk och väljer själva vem/ vilka de vill göra affärer med. Eftersom konceptet är webbaserat skickas affärskontakter digitalt. Varje företag köper in och säljer ett specifikt sortiment på en påhittad marknad. Modellen är så verklighetsanpassad som möjligt så när som på att inga varor byter ägare och inga riktiga pengar överförs.

Uppgifterna är allt från enkla övningar inom dagliga arbetsuppgifter som utförs på verkliga företag, till mer avancerade så som bokslut och marknadsplaner.

För att ytterligare stärka och göra metoden så verklighetsanpassad som möjligt behöver varje ÖFA ingå ett samarbete med ett verkligt företag på sin hemort. Företaget agerar fadderföretag och rådgiver övningsföretaget på vägen.

Varför ska man då använda modellen där eleverna driver ÖFA? Enligt Business Training Centre Sweden har man följande utbildningsmål med modellen:

Eleverna ska skaffa sig eller öka sina kunskaper och förmågor att bl.a. fatta beslut och värdera konsekvenserna av sina beslut. Använda modern i kontorsutrustning och teknik. Samarbeta och kommunicera med andra samt engagera sig i aktiviteter för problemlösning

Ytterligare utvecklingspotential som kan tilläggas är att deltagarna utvecklar sina sociala och affärsmässiga nätverk, framför allt inom ÖFA.

3 Syfte

Ämnet Entreprenörskap är ett förhållandevis nytt ämne i gymnasieskolan. Ämnet har en teoretisk, politisk och en praktisk bakgrund. Lärare i ämnet kan till viss del ha olika bakgrundskunskaper för ämnet.

Syftet med detta arbete är att undersöka hur lärare som undervisar i ämnet entreprenörskap förstår ämnet och hur de går tillväga i undervisningen.

Frågeställningar

- ❖ Hur förstår lärare begreppet entreprenörskap
- ❖ Har GY11 påverkat din undervisningsmetod i entreprenörskap?
- ❖ Gör undervisning i entreprenörskap skillnad på elevers kunskapsutveckling/ beteende?

4 Metod

GY11 uttalar vikten av att arbeta med entreprenörskap på gymnasiet. På Ekonomiprogrammet ligger det uttryckt i examensmålen att det ska vara ett obligatorium.

Då jag själv arbetar med entreprenörskap vid ett gymnasium i Västsverige föll det mig intressant att undersöka hur andra skolor arbetar med entreprenörskap och om man ser någon skillnad på undervisningsmetoder före och efter implementeringen av GY11. Själv har jag arbetat både i LPF94 och GY11 och har varit med på resan genom implementeringen av GY11.

Jag har valt att göra tre fältintervjuer vid gymnasieskolor i två andra kommuner än min egen. För att förstå de verksamheter jag har studerat och det begrepp jag har forskat kring, har jag använt mig av det sociokulturella perspektivet.

Noterbart är att jag påbörjade min studie vårterminen år 2012, och då höll man fortfarande på med implementeringen av de nya kurserna i entreprenörskap. Samma vår är samtliga intervjuer gjorda.

Intervju

Intervjuerna är enligt Trost (2010) av kvalitativ art, dvs. ”man ställer enkla och raka frågor och på dessa får man komplexa svar med mycket innehåll” (s.25).

Min ursprungliga tanke var att ställa frågor som en röd tråd, och att ställa dessa i en bestämd ordning. Under intervjuerna insåg jag att respondenterna mer berättade kring min frågeställning, än att ge konkreta svar. Det övergick mer i ostrukturerade intervjuer enligt Stukat (2010). Respondenterna hade en benägenhet att sväva ut i sina svar och svarade inte rakt på varje fråga. ”Att lämna en viss frihet för respondenten att prata om det som är riktigt för honom eller henne är förstås av stor betydelse” (s. 122) skriver Bell (2000).

Resultatet blev att respondenternas svar inbjöd till att frågorna ställdes i olika ordning. Om det skriver Stukat (2010): ”Utifrån ett antal huvudfrågor som ställs likadant till alla, följs svaren upp på ett individualiserat sätt” (s. 39). Tack vare detta fick jag fler följdfrågor och ett mer djupare material att sammanställa.

Varje respondent har fått likadana frågor under intervjun. (Bilaga 1)

Ett alternativ till undersökningsmetod hade varit att använda sig av enkäter, där respondenten hade fått kryssa i förutbestämda alternativa svar. Denna enkät hade nått en bredare målgrupp, men jag ville undersöka förståelsen för entreprenörskap, och det är svårt när man inte får begreppet förklarat för sig. Dessutom var jag rädd för ett större bortfall.

Genom min valda metod, kunde jag få ur respondenten saker som denne ej hade skrivit i en enkät. Känslan kan vara svårbedömt men jag upplever att varje respondents svar blev unika och tack vare det fick jag ett bättre resultat än om jag hade gjort en enkätundersökning.

Avgränsning

Jag har valt att avgränsa min forskning till närliggande kommuner. Syftet med det är att studien görs i ett område med en stor företagsanda.

Nästa avgränsning i min forskning är att målgruppen för studien enbart inkludera lärare som har arbetat i LPF94 och som nu arbetar i GY11 på de nationella programmen Ekonomi- och Entreprenörsprogrammen.

Urval av respondenter

Jag har valt att göra en urvalsundersökning som Stukat (2010) skriver om. När jag har gjort mina urval av respondenter, har jag haft som utgångspunkt att de skall komma från kommuner med olika näringslivsstrukturer. Det blev en kommun med tätbefolkad region⁴ och en större stad⁵. Pga tidsbrist och bekvämlighetsskäl är det omöjligt att intervjua samtliga skolor med Ekonomi- och Entreprenörsprogrammen i närliggande kommuner, så jag har tagit avstamp i det obundna slumpmässiga urvalet som Stukat beskriver (2010). Detta urval kan inte representera helheten, men de kan ge en tydlig beskrivning av hur ämnet tolkas och genomförs på andra skolor.

Samtliga som jag intervjuat är kvinnor och de har också haft sin anställning på Ekonomi- eller Entreprenörsprogrammen på respektive skola. Att det enbart blev kvinnor som respondenter, var inget som var förutbestämt.

För att få en mer rättvis bild och svar på min problemformulering, har jag sökt de lärare som arbetade med Lpf94 samt i dag arbetar med GY11.

Jag har valt att lyfta fram fakta kring den kommun respondenterna undervisar i.

Totalt gjorde jag 4 intervjuer i två kommuner. Dessa intervjuer är fördelade på två skolor och tre program. En av intervjuerna genomfördes som en gruppintervju då det var två lärare med vid tillfället.

⁴ Kommun med mer än 300 000 personer inom en radie på 112,5 kilometer

Rapporten kommungruppsindelning (SKL) <http://skl.se/4.5e95253d14642b207ee86bff.html>

⁵ Kommuner med 50 000-200 000 invånare samt en tätortsgrad överstigande 70 procent.

Rapporten kommungruppsindelning (SKL) <http://skl.se/4.5e95253d14642b207ee86bff.html>

Jag har benämnt respondenten i ”kommun i tätbefolkad region” med L1 – Ekonomiprogrammet.
Respondenterna i ”Större stad” är L2 och L3 – Ekonomiprogrammet, samt L4 – Entreprenörsprogrammet.

Större stad

I denna kommun finns det fyra skolor som är uppdelade på högskoleförberedande- respektive yrkesprogram. Två av skolorna tillhandahåller Ekonomiprogrammet.

Skolan jag valt att göra min intervju på ligger centralt i kommunen och har 1321 elever fördelat på 6 nationella program, inskrivna Läsår 2014/2015. 128 st. av dessa elever läser vid Ekonomiprogrammet.

Upptagningsområde för denna skola är i huvudsak en kommun med 126 300 invånare.

I detta arbetslag arbetar 10 st. lärare.

Kommun i tätbefolkad region.

Denna kommun har ett kommuninvånarantal på ca 33 500 personer och erbjuder en gymnasieskola med 11 nationella program, varav Ekonomi- och entreprenörsprogrammen är två av dem.

I huvudsak är det elever från två kommuner som söker sig till denna skola som i dagsläget totalt har 760 elever inskrivna. 130 av dessa läser vi Ekonomi- och entreprenörsprogrammen. Arbetslagen består av 8 lärare på respektive program.

Förberedelse och Genomförande av intervjuerna

För att komma i kontakt med potentiella respondenter, tog jag kontakt med Ung Företagsamhet i respektive region. Därifrån har jag fått tips på skolor, rektorer och lärare som undervisar på Ekonomi- och Entreprenörsprogrammen inom mitt urval.

Den första personen jag tog kontakt med på skolorna var rektorn över programmen. För denne valde jag att kort beskriva mitt ärende samt syftet med min studie utifrån *de 4 etiska principer* som Stukat (2005) tar upp i sin bok. *Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet.*

Därefter ringde jag upp berörd lärare som rektor föreslagit, och förklarade syfte med min kontakt och informerade på så vis enligt *informationskravet* som Stukat (2010) talar om. Jag fick *samtyckte* och godkännande till medverkan via vårt telefonsamtal.

Efter den första kontakten per telefon skickade jag ett mail där jag åter förklarade skriftligt vad som var syftet med intervjun, att det var frivilligt och att underlaget som framkommer under intervjun är anonymt och enbart ska användas till denna studie. (Bilaga 2) Allt utifrån *konfidentialitetskravet* (Stukat 2010). Ytterligare anser Bell (2000) att ”en respondent aldrig ska gå med på något som han eller hon inte haft tid att tänka igenom” (s.39). Dessutom fick de intervjuade frågorna i förväg (Bilaga 1) då jag ansåg att de kunde fundera i förväg över frågorna och ev. ta fram information som styrkte deras svar.

Varje intervju beräknade jag till ca 30 minuter. Jag försökte dela upp dessa 30 minuter i fyra moment:

- Ca 2 minuter syfte med intervjun och studien, inledande samtal där jag förklarade att respondenten skulle vara anonym, och att svaren enbart skulle användas till min studie, (*nyttjandekravet*). Jag påminde återigen om att respondenten kunde avbryta sin medverkan om denne fann situationen obehaglig på något vis. (*samtyckekravet*)
- Ca 3 minuter spreta ut ev. oklara frågor som respondenten hade kring frågorna som hon hade blivit tilldelade per mail.
- Ca 20 minuter intervju med ljudupptagning
- Ca 5 minuter ev. kompletteringar, avrundning av intervjun, tack

Enligt Stukat (2010) ska miljön man intervjuar i ”vara så ostörd som möjligt och upplevas som trygg för båda parter” (s.40). Respondenterna fick därför välja plats för genomförandet och samtliga valde ett närliggande grupprum vid sin arbetsplats. Jag upplevde att samtliga intervjuer gick lugnt tillväga.

För att kunna registrera respondenternas svar och underlätta vid bearbetningen av resultatet så mycket som möjligt, använde jag mig av min mobil och dess röstmemo. Utöver detta dokumenterade jag stödmeningar som jag tyckte var extra viktiga på datorn.

För att få ut mesta möjliga av den information som respondenterna gav mig, har jag valt att transkribera samtliga intervjuer ordagrant. Då riskerar jag inte att någon betydelsefull information förloras enligt Stukat (2010). Följdfrågor som blev en naturlig del av vissa intervjuer, lät jag också vara kvar.

Studiens tillförlitlighet

För att vara säker på att de frågeställningar jag satt ihop fungerade och tolkades rätt av respondenten, gjorde jag en pilotintervju med en av mina kollegor som arbetar med entreprenörskap. Jag förklarade för honom vad syftet var med min undersökning och vad jag förväntades få svar på genom de frågor han fick testa.

Genom denna pilotintervju fick jag reda på om frågorna gav de svar jag behövde för min studie.

Utifrån dennes svar och synpunkter korrigerade jag frågorna något för att kunna använda dem i min undersökning. Tack vare pilotstudien ansåg jag att jag förbättrade validiteten i frågeställningarna. Däremot är det inte säkert alla tolkar frågorna på samma vis och begreppet entreprenörskap är ett svårtolkat begrepp. Eftersom respondenterna fick frågorna mailade till sig inför intervjun, kan en tänkbar felkälla vara att respondenten läst på vad begreppet entreprenörskap betyder utifrån olika källor, men inte förstår innebörden i det. Då kan det bli svårt att få trovärdiga svar i de övriga frågorna.

Genom att försöka skapa en förtroendefull situation som Stukat (2010) skriver om, avsatte jag ett par minuter före varje intervju tillsammans med respondenten, för att se till så att denna förstod frågorna och det inte var några oklarheter kring dem. Genom detta fick jag mer klarhet i hur respondenten hade gått tillväga för att ge mig svaren.

Stukat (2010) skriver om *relaterbarhet* än generaliserbarhet. Denna studie och resultatet av den kan beskrivas mer som detta. Undersökningsgruppen är liten men inga bortfall har förekommit, eftersom jag personligen har haft kontakt med de utvalda respondenterna. Jag har genom dessa kvalitativa intervjuer fått ett brett material där det personliga mötet i en förtroendefull situation, har hjälpt till att hitta förhållande i liknande situationer på andra skolor.

5 Resultat

I resultatdelen har jag valt att lyfta fram de resultat som syftar till att hitta förståelse och utveckling kring de frågeställningar jag har i min forskning. Resultatet redovisas för respektive lärare och hur denne har svarat.

För att ytterligare tydliggöra resultatet gentemot syftet, har jag lyft fram intressanta citat genom att märka dessa i kursiv stil.

Lärarens förståelse av begreppet entreprenörskap

Större stad

Lärare 1 Ekonomiprogram

Denna lärare hade svårt att i ord förklara vad entreprenörskap betydde. Därför ”flyter” hon ut i sitt svar och det är svårt att få fram ett konkret sådant av henne.

Hon associerade ordet mycket med Ung företagsamhet.

Entreprenörskap för mig är egentligen entreprenöriellt lärande. Det kan man använda väldigt bra i Ung Företagsamhet.

Entreprenöriellt lärande är för henne ett sätt att växa i sin roll som elev och det behöver inte betyda att det har med företagande att göra. Man är genom att vara entreprenöriell modig, kreativ, har lätt för att ta initiativ samt att man hellre ser lösningar än problem.

Hon omformulerade det till praktiska saker och ger exempel på att entreprenörskap gör skillnad för de elever som driver UF-företag.

Kommun i tätbefolkad region

Lärare 2+3 Ekonomiprogram

Lärare 2+3 i denna kategori beskriver entreprenörskap som ta-sig-för-färdighet och vilja. Synen L2 ger är av positiv betydelse och hon skiner upp. Mycket av det hon beskriver entreprenörskap som är att pröva sig fram och genom det få idéer till hur man genomför saker.

Man provar lösningar tills det går och så lär man sig något av det. Det handlar om att hitta en förmåga att lösa problem och skaffa sig egna kunskaper utifrån det.

Man är en entreprenöriell person som tror att saker går att genomföra. Med det menar L2 att man som person inte enbart ”provar på” någon gång, utan man måste lyckas genomföra och slutföra det man håller på med.

Lärare 4 Entreprenörsprogrammet

Denna lärare beskriver begreppet entreprenörskap som ”ta-sig-för-samhet”.

Entreprenörskap är människor som vill göra saker, som vill förändra saker, som är positiva till ATT göra saker.

Hon menar på att begreppet handlar mycket om att se möjligheter och utveckla. Alla kan förändra sig själva eller någon sak, men det innebär mer att man ska förändra för sakens skull. L4 trycker mer på att utveckla är något helt annat och mycket tyngre.

Har GY11 påverkat din undervisningsmetod i entreprenörskap?

Större stad

Lärare 1 Ekonomiprogram

L1 börjar prata om de mål som ska finnas i entreprenörskap. Hon har tagit reda på att det finns formulerade mål för programmet vad gäller entreprenörskap, men inte på skolan. Målen vad gäller entreprenörskap är de som finns nedskrivna i de styrdokument som skolverket tillhandahåller. Sedan har man vid Ekonomiprogram, utvecklat dessa ytterligare för att eleverna ska få så bred kunskap som möjligt.

Vi ville fortsätta använda oss av metoden UF, men visste inte om det gick. Vi fastande i kursmålet "fiktivt företag" och behövde spreta ut vad det betydde.

När skolan forskade i det visade det sig att det gick att fortsätta ha UF på programmet. Läraren arbetade på ett lokalt utformat ekonomiprogram tidigare på skolan, och detta program ville man i det längsta lyfta in i GY11:s Ekonomiprogram - inriktning ekonomi. Därför anser hon att GY11 *inte* har förändrat hennes sätt att undervisa.

De uppgifter och projekt som de genomförde i kursen marknadsföring på sina fadderföretag, kommer eleverna att fortsätta göra i GY11.

Läraren lyfter olika metoder som hon undervisade i Lgp94 och som hon även gör i GY11. Bl.a. har man fadderföretag knutna till programmet. På dessa företag gör eleverna olika uppgifter samt utför praktik. Detta ska de sedan redovisa på olika sätt på skolan.

Det kommer vi fortsätta att göra även i GY11 men i en ny kurs.

En förändring har gjorts även om det inte påverkat sättet att undervisa. Man har lagt UF på två år i stället för på tre år samt att man har stuvat om och flyttat kurser från åk2 till åk1. Detta för att få eleverna att komma igång tidigare med sitt affärsidétank som är en del av konceptet Ung Företagsamhet. Den f.d. lokala kursen hette UF i Lgp94. I GY11 heter den entreprenörskap och företagande.

En annan förändring som L1 tar fram är att de i och med GY11 fått några nya lärarkollegor i arbetslaget, men dessa har inte undervisat i entreprenörskap utan i bl.a. språk och idrott.

Detta har varit svårt. Vi är ett arbetslag och vi "gamla" vill arbeta kring fadderföretagen med våra uppgifter, medan de nytilkomna har massa andra program de arbetar med också. De hinner inte lägga timmar på företagen.

Eftersom läroplanen ansåg att man fick in det mesta ur kurserna i LGp94 till GY11, anser hon inte att den nya läroplanen påverkat undervisningen något märkbart. Inte heller har man aktivt försökt hitta nya metoder för att uppfylla kursmålen i GY11 inom entreprenörskap, utan i huvudsak fortsatt att använda sig av UF och övriga befintliga projekt.

Kommun i tätbefolkad region

Lärare 2+3 Ekonomiprogram

Eftersom det står i styrdokumentet att man ska arbeta med entreprenörskap, så har skolan rättat sig efter dessa menar L3 på. Däremot finns det inget lokalt skrivet om entreprenörskap som fokusområde på skolan.

Man kör på som tidigare och så får vi hoppas på att det går att knö in entreprenörskap där. Ingen som helst hjälp!

Skolan har under många år varit framgångsrika inom Ung Företagsamhet och ursprungligen började man med UF på vårt Ekonomiprogram berättar L2. Så någon annan metod att undervisa i entreprenörskap har vi inte tänkt oss, konstaterar L2.

I och med GY11 har arbetslagets arbetssätt både förändrats samt att man har bibehållit vissa delar anser L2. Man har bibehållit UF men har inte förändrat undervisningsmetoden, utan kör i stora drag på som tidigare. Kursernas innebörd är desamma men de har nya kursbenämningar. I stället för Småföretagande B heter kursen i dag "Entreprenörskap och Företagande". I dessa kurser undervisade man och undervisar man i dag Ung Företagsamhet. I Lgp94 var det mycket UF. I det nya modifierar vi upp det, fortsätter L3 och anpassar det efter de kursmål som finns i GY11.

Eleverna har enbart 200 p UF i Gy11 och tidigare hade de mycket mer. I GY11 försöker vi väva in i stort sett alla ämne såsom marknadsföring, redovisning, svenska men har inte kommit jättelångt. Detta blir lite skillnad från LGP94

Man undervisade mycket projektbaserat i Lgp94, framför allt i kurserna ekonomi och samtliga karaktärsämne, säger L2. De försöker arbeta mycket ämnesövergripande i GY11, vilket de även gjorde i Lgp94.

UF är ett gott exempel på entreprenörskap och skolledning är positivt inställda till detta sedan många år tillbaka.

Programmets lärare har delats upp och arbetar inte längre tillsammans i GY11. Däremot anser vissa lärare som är nya i lärolaget enligt L2 att det ska vara en mer vetenskaplig nivå på undervisningen och inte så praktiskt.

Jag tycker personligen att den vetenskapliga nivån stiger och blir djupare när de får använda sina kunskaper praktiskt.

Hon fortsätter: "Genom att lyfta fram begreppet entreprenörskap som en viktig del i undervisningen, blir det en bekräftelse på att, just så här ska man arbeta".

Hon menar på att det gör man genom att undervisa i Ung Företagsamhet som är ett fiktivt företag. Här anser hon sig se ett potentiellt problem som kan komma att uppstå, då de nya i lärolaget inte tolkar kursmålen lika.

Lärare 4 Entreprenörsprogrammet

Det var en katastrofstart för detta program i början av GY11 anser L4. Det fanns inget uppstrukturerat entreprenörsprogram, eftersom det var helt nytt. Genom studiedagar fick programmet byggas upp och sent i maj läsåret före implementeringen av GY11, fick man reda på vilka som skulle ingå i arbetslaget.

Eftersom vissa i arbetslaget ville arbeta med UF, vilket man gjort tidigare, var det ett självklart val att ha med som metod i någon av kurserna.

L4 anser att det är väldigt lite som skolan kan påverka i kurserna i GY11, eftersom de är mer styrda av vad som konkret ska ingå i kurserna i GY11.

Det finns inga "att-göra-kurser" som det fanns i Lgp94, så utrymme för elevernas tid till skapande och att utföra saker har krympt väldigt mycket.

För att få lite mer att-göra-saker har man enligt denna lärare lagt in tre nya projekt och slagit ut dessa på tre år. Hållbarhet, FN-rollspel, innovation och handelsutveckling är några

benämningar på projekt som hon nämner. Alla är inte genomförda ännu, men de som man genomfört har fallit bra ut enligt elevernas utvärdering enligt läraren.

Att tillföra lite nya projekt är kul och spännande men tidskrävande.

Man fortsätter att använda sig av fadderföretag liksom man gjort i Lgp94. Kurserna har fått nya benämningar och L4 nämner kurser så som entreprenörskap och företagande när man undervisar i UF, samt entreprenörskap som ligger som en bas i tvåan. Här läser man inte UF, utan driver andra projekt.

Någon större förändring i sättet att undervisa anser inte läraren att det blivit i GY11. Det är några nya projekt som de skapat men den metoden "projekt" har vi arbetat i tidigare. Det enda är att försöka hitta ett fungerande lärarteam och det tar tid att bygga.

Gör undervisning i entreprenörskap skillnad på elevers kunskapsutveckling/ beteende?

Större stad

Lärare 1 Ekonomiprogrammet

Denna lärare pratar mycket om Ung Företagsamhet och vad den undervisningsmetoden ger eleverna. Hon menar på att eleverna blir så modiga.

De ringer företag och frågar om saker och ting. De åker till företag och frågar om de har lite parkett över som de kan få. Man ser hur den här lilla killen eller blyga tjejen helt plötsligt bara tar telefonen och ringer.

L1 fortsätter: "Får man möjlighet till att träna entreprenörskap skaffar man sig även ett självförtroende. Man vågar ta plats och växer med uppgiften".

L1 menar på att man kan träna sig i entreprenörskap. Vissa är födda till att bli entreprenörer och de har utövat det ända sedan sin kreativa tid i sandlådan. Andra behöver mer tid och få möjlighet till att träna det.

Genom programmets alla olika projekt i form av UF, fadderföretag och redovisningar, märker man hur de växer varje gång och lär sig av sina ev. misstag.

I åk3 märks det tydligt. Då är de inte rädda för att prata i telefon, se vuxna människor i ögonen och föra diskussioner med dem.

L1 ger ett exempel på metod där eleverna på ekonomiprogrammet och elever från andra av skolans program individuellt ska göra en presentation inför en extern grupp. Ekonomieleverna klarar detta mycket bättre tack vare att de genom UF har fått träna sig att prata till vuxna människor som de inte känner, i olika sammanhang tidigare.

Kommun i tätbefolkad region

Lärare 2+3 Ekonomiprogram

På detta program gör man kontinuerligt utvärderingar och i dessa framkommer att eleverna inte ångrar något det gjort. Då syftar läraren på UF.

Exempel jag kan ge på hur de utvecklas är att de inte tjafsar när det ex ligger föreläsningar utanför skoltid, utan de har förstått att det är viktigt att vara med och att man alltid lär sig något. Eleverna är positivt inställda till olika projekt.

L3 säger att mycket av deras entreprenöriella undervisning är Ung Företagsamhet. Genom denna metod lär sig eleverna att ta eget ansvar och de klarar det riktigt bra menar hon på.

Sedan är ju elever "elever".

Med det menar hon att alla inte riktigt tar det fulla solidariska ansvar som det krävs att man har i ett UF-företag.

Ytterligare exempel som hon lyfter vad gäller att man ser skillnad är att de genom denna metod vågar!

De vågar ta för sig, de vågar ringa, de vågar prata med varandra.

L2 menar att eleverna har ställts inför sådana problemsituationer, så de har fått träna sig i att hitta en lösning i stället för att ge upp.

Läraren pratar också kring hur viktigt det är att ta en paus ifrån entreprenörskap och kreativitet. Hon menar på att arbeta med entreprenörskap tröttar också ut.

Man måste vila ibland och hämta andan. Eleverna behöver en period med "mata-mig-nu" och säg till mig vad jag ska kunna utantill.

Lärare 4 Entreprenörsprogrammet

Lärare två utgick mycket i sina svar kring att jämföra kursernas innehåll i LGp94 och GY11. L4 menar på att hon har svårt för entreprenörskap som ämne och anser att det är ett förhållningssätt som man vill väna om.

Man kan absolut väcka det entreprenöriella men man kan försöka ivra för ett förhållningssätt.

Denna lärare har inte arbetat på programmet tidigare och är dåligt insatt i vilka metoder som används och om de verkligen gör skillnad. Hon vurmär för olika projekt där hon ser att ungdomarna växer. UF har de men det är mer för att de ska lära sig om företagande anser hon.

Entreprenörskap är ju UF och företagande. När man undervisar i entreprenörskap så kan man säga så här; vi undervisar inte i entreprenörskap utan försöker skapa förutsättningar för entreprenörskap med att använda olika projekt och olika metoder.

Att eleverna utvecklar sin entreprenöriella sida tror L4 inte beror på att entreprenörskap ska ligga som en röd tråd i skolsystemet och även som obligatorium i samtliga program i GY11. Däremot ser hon att de duktiga eleverna, de högt motiverade eleverna sliter nästan ihjäl sig för de förmår inte veta taket när det inte finns någon ram. Hon menar på att ramen fanns mer i Lgp94 med konkreta mål, jämfört med kurserna i GY11 som har mer "utvecklande" mål.

Svaga elever klarar inte att driva sig själva, de kan inte förhålla sig till tiden. De kanske inte tolkar frågeställningarna. De blir lockade av att sitta i grupprum med FB eller sin dator.

Läraren summerar slutligen sig själv genom att konstatera att för de duktiga eleverna så blir det skillnad (om de inte jobbar ihjäl sig) medan de riktigt svaga eleverna faller ur alldeles oavsett.

6 Diskussion och reflektioner

Det man måste förstå är att entreprenörskapskunskap är till nytta för alla och se det som en helhet för samhället, Norden och även världen. För att veta vad entreprenöriellt lärande innebär, behöver elever i dagens skola lära sig det förhållningsättet. Får man med sig detta hjälper det unga människor att bli mer kreativa och de får på så sätt bättre självförtroende, oavsett vad de ger sig in på.

I min diskussion har jag valt att redovisa respektive frågeställning var och en för sig. Diskussionen ska koppla ihop resultatet med litteraturgenomgången för att stärka och se eventuella kopplingar till tidigare forskning.

Hur förstår lärare begreppet entreprenörskap?

Samtliga lärare som är tillfrågade, tror sig ha en förståelse för vad begreppet entreprenörskap betyder oavsett kommun och skola, men ska man jämföra vad tidigare studier och vetenskap säger, är lärarna relativt ovetande om begreppets betydelse.

När jag först kom i kontakt med begreppet entreprenörskap, var höstterminen år 2008. Det började pratas kring GY11 och hur det var stora förändringar i denna läroplan vad gällde entreprenörskap. Första gången jag hörde ordet associerade jag det till en grävmaskin, dumper odl, som i sin tur för mig är en inhyrd underentreprenör till ett större företag. När jag sedan läste GY11 började begreppet för mig att ändra innebörd och det andra växte fram såsom kreativitet, driven osv.

Därför förstår jag begreppsförvirringen bland lärarna där man *tror* att man vet vad ordets innebörd är.

Enligt wikipedia som jag nämner i bakgrunden är personer som är entreprenörer drivna, kreativa och framåt. L4 menar på att "en entreprenöriell person är en person som är driven och vill göra saker", så hon har förstått vad ordets innebörd betyder. Hon antyder också fortsättningsvis att man bör förstå vad det är man utvecklar.

Bjerke (2005) pratar om att entreprenörskap inte är en rationell process, men att det trots det inte sker slumpartat (s. 98). L1 förklarar entreprenörskap som att man prövar sig fram tills det går enskild, eller tillsammans, och så lär man sig något av det. Man bör jämföra sig med andra entreprenörer och diskutera sina problem med dem. "Det kan leda både till kunskap och utveckling" (s. 99) enligt Bjerke (2005).

När L4 får förklara vad ordet entreprenörskap betyder, associerar hon det till utveckling. Hon menar att vem som helst kan utveckla för sakens skull, men utveckling i förhållande till entreprenörskap är något helt annat. Det handlar om människor som vill förändra, vill göra saker och även utveckla något i rätt riktning. Johannisson et. Al (2000) skriver om *kreativa imitatörer*. "Det innebär att en entreprenör är uppmärksam på vad som händer runt omkring dem och de förstår snabbare och bättre än andra vad som är på gång och kan ta fatt i utvecklingen och förstärka den" (s. 36). L4 fortsätter att försöka koppla utveckla med entreprenörskap. För att förstå att det betyder utveckling behöver lärarna få förklarat *varför* det är så viktigt att det ligger i läroplanen. Det upplever jag i mina intervjuer att inte någon lärare har fått info kring. Eftersom det tydligt står att entreprenörskap ska förekomma på Ekonomiprogrammets kurser, blir man naturligtvis tvungen att följa skolverkets riktlinjer i detta. Några av respondenterna har undersökt om det finns lokala mål för entreprenörskap på skolan, men det finns det inte i något av fallen. L3 lyfter att:

Man kör på som tidigare och så får vi hoppas på att det går att knö in entreprenörskap där.

I en tidigare anställning jag har haft som regionansvarig på Ung Företagsamhet Älvsborg, träffade jag många i mina ögon entreprenöriella lärare. De använde UF som undervisningsmetod. Dessa hade ett driv och hade personligen valt att arbeta med UF som ett entreprenöriellt verktyg. Det var ingen skolledare som hade beordrat att detta skulle göras utan lärarna ansåg att det var ett roligt verktyg för att se hur eleverna utvecklar sitt driv. UF är ett verktyg som kräver mycket engagemang från lärare. Många lärare (personlig kommunikation, 2003-2007) valde också att inte använda denna metod för man ansåg att det var för tidskrävande. Något som rapporten Europeiska kommissionen (2006) också har konstaterat. Det som har att göra med entreprenörskap ”görs på skolornas och lärarnas initiativ. Undervisning i entreprenörskap sker dock ofta genom aktiviteter som inte ingår i läroplanen” (s. 5).

Otterborg (2011) tar i sin tur tar upp saken fast med andra begrepp. Där beskriver hon hur man *tolkar* begreppet och huruvida det ska undervisas.

Utvikningar till Finland och Backström-Widjeskog (2008) visar på lärares tankar om fostran till företagsamhet när det finns inskrivet i läroplanen och vilken betydelse lärarnas tolkning av läroplanstexten kan få för eleverna (s. 27).

Har GY11 påverkat din undervisningsmetod i entreprenörskap?

Generellt kan jag konstatera att de tillfrågade respondenterna inte har ändrat sina undervisningsmetoder speciellt mycket i GY11. De som redan före implementeringen av GY11 arbetade med entreprenörskap och entreprenöriellt lärande, har fortsatt med detta, då man ansåg att det var viktiga inslag.

Respondenterna har genom framför allt sin undervisningsmetod UF, ett stabilt samspel med det lokala näringslivet oavsett kommun och skola. Det tar Berglund & Holmgren (2007) upp som viktiga framgångsfaktorer. De beskriver ”Entreprenöriellt lärande som en lärandeform i vilken eleven i samspel med skola och näringsliv får arbeta med verklighetsförankrade uppgifter.” L1 trycker på vikten att ha kvar UF som ett redskap i lärandet, samt att de arbetar med fadderföretag. I detta samarbete med fadderföretagen löser man olika projekt för att nå examensmålen entreprenörskap. Sättet man gör det på var likadant i Lfp94 som i GY11.

På min skola har vi en stark förankring och hjälp av det lokala näringslivet. Det är en långvarig tradition att ta in ”experthjälp” för att stärka bandet mellan skola och näringsliv, och dessutom ge eleverna ytterligare förståelse för varför de ska lära sig vissa delar. Företagen hjälper till med allt från rådgivare till klassrumsundervisning, och vi har otrolig nytta av detta. Eleverna förstår sambandet mer och de får träffa ”riktiga” människor som de själva uttrycker sig. Svedberg (2007) skriver om ”förändrade undervisningsmetoder” (s. 14). Hon pratar om business och lära sig management och på så sätt starta företag. Hon fortsätter med att diskutera individer inom organisationer och den snabba sociala och ekonomiska förändringen. För att verkligen förstå vad detta innebär anser jag att eleverna oavsett program en praktisk del i sin undervisning. Denna passar bra att lägga på närliggande företag i sin kommun. Då stärks banden mellan skola och näringsliv ännu mer. Att ha med sig näringslivet är en viktig framgångsfaktor vad gäller att lyckas med entreprenörskap samt olika projekt på skolorna och där håller jag med L1. Europeiska Unionen (2006) påvisar detta med följande ord:

I de flesta europeiska länder har läroplanerna övergripande mål och omfattar ämnen där det skulle vara möjligt att införa entreprenörskap (t.ex. samhällskunskap, ekonomi och geografi). Det är dock oftast de enskilda skolorna, lärarna och det lokala näringslivet som avgör om detta sker i praktiken (s. 7).

Tack vare näringslivet lyckas vi på vår skola arbeta med verklighetsbaserad undervisning där bl.a. UF är ett exempel.

Även regeringskansliet (2009) uttrycker vikten av att skola – näringsliv behöver närma sig varandra. ”Genom att framhäva skolans kunskapsuppdrag och genom närmare samarbete med arbetslivet ska ungdomar ges bättre förutsättningar att möta morgondagens utmaningar” (s. 9).

Elever får i skolans värld lära sig mycket teorier som de sedan genom bla praktikplatser, UF och projekt, får bemästra genom praktiska inslag och i en annan social form.

L2 berättar lite kring detta och menar på som hon talar om i sin intervju, att det som förändrats är att en hel del lärare anser att GY11 ska vara mer vetenskapligt baserat, och inte innehålla så mycket praktiska inslag. L2 är av den naturen att man behöver både och för att se kopplingen. Teorin förstärks när eleverna får genomföra praktiska moment utifrån teorin.

Detta beskriver Imsen (2000) om Vygotsij och det han kallar *anpassad undervisning*.

”Undervisningen ska läggas på en lite högre nivå så att eleven måste anstränga sig litet” (s. 191). Efter några steg faller förhoppningsvis bitarna på plats för eleven. Många gånger ser jag det i min undervisning när de får göra de praktiska momenten.

L4 uttrycker frustration över övergång till GY11. Delvis pga att hon inte ansåg att det fanns klockrena kurser att utöva UF i, samt att de fick ett helt nytt arbetslag. Generellt har det varit arbetsamt att börja arbeta i GY11, då man varit tvungen att hitta nya projekt för att som hon uttrycker sig *få lite mer att-göra-saker* i kurserna.

Summan av detta kan konstateras att samtliga av respondenterna fick ingå i nya arbetslag med nya kollegor och detta ställde till balansen i arbetslagen. Nya människor ska arbeta med nya och inarbetade saker och detta tar tid att ändra på. Däremot fick jag uppfattningen när jag intervjuade tre av fyra lärare som redan undervisade i Ung Företagsamhet (UF) i LPF94 att de inte behövde uppfinna helt nya projekt eller hitta nya sätt att nå näringslivet på. Tack vare det behövde man inte tänka om och försöka utveckla ytterligare, då UF är som jag tidigare beskrivit är ett projekt med entreprenörstänk.

Min personliga reflektion är den samma. Vi har bibehållit UF och inte utvecklat några större projekt. Däremot upplever jag att tänket kring att förmedla elevernas kunskapsutveckling har ändrats en del i GY11. Enlig Me University AB (2014) är det ”många pedagoger som upplever omställningen från att mäta minuter och lektioner till att planera för individuella läroprocesser som stor.” Att arbeta i GY11 har för mig lett till att jag skapat matriser för att synliggöra utvecklingsprocessen mer tydligt för eleven. Kursinnehållet har blivit mer tydligt. GY11 är utformat som ett modernare mätinstrument men barn och ungdomar har svårt att hänga med i den traditionella skolan och dess ramar. Projekten som uppkommer i GY11 har eleverna svårt att hantera, då det helt plötsligt krävs ”frihet under eget ansvar”. Detta är ett nytt sätt för ungdomarna att ta in kunskap. Det gör mig lite orolig med tanke på att skollagen (2010) säger att gymnasieskolan ska arbeta med att utbilda aktiva elever som kan delta i samhällslivet. När man lämnat skolans trygga värld, är det dags att möta verkligheten och man behöver vara sin egen motor/ drivkraft för att kunna få arbete.

Europeiska kommissionen (2003) tar upp vikten av att förändra beteende och inläring för att nå välfärd. ”Kunskapssamhället genererar nya behov vad gäller social sammanhållning, aktivt medborgarskap och personlig utveckling, behov som bara kan uppfyllas genom utbildning” (s. 5). Börjar vi lära oss att tänka annorlunda vid inläring, kommer vi att komma dit hän. Europeiska Unionen (2006) stärker vikten av att få in entreprenörskap i läroplanen, ”samt riktlinjer för hur de ska uppnås, skapas en fastare grund för utbildning i entreprenörskap (s. 5)”.

Gör undervisning i entreprenörskap skillnad på elevers kunskapsutveckling/ beteende?

”Entreprenörskapsutbildning ses som ett sätt att stärka svaga elever likväl som det ses som ett sätt att ge den praktiska kunskapen en större betydelse i skolans värld” (s. 53). Så diskuterar Berglund&Holmgren.(2007) Det hjälper dem att agera på ett socialt ansvarstagande sätt. Utifrån egna erfarenheter vad gäller att låta eleverna arbeta praktiskt försöker vi först och främst få dem att arbeta i någon slags projekt med allt från 2-5 personer. Det innebär att eleverna behöver anpassa, argumentera och ta ställning till olika saker som uppkommer i en grupp. Detta styrks av det sociokulturella perspektivet och som Säljö (2000) skriver ” människor föds in i och utvecklas inom ramen för samspel med andra människor” (s.66). OECD (1989) tolkning av entreprenörskap vilket också är taget som någon slags offentlig riktlinje, stämmer väl överens med detta:

Entreprenörskap är en dynamisk och social process, där individer, enskilt eller i samarbete, identifierar möjligheter och gör något med dem för att omforma idéer till praktiska och målinriktade aktiviteter i sociala, kulturella och ekonomiska sammanhang”. Helt enkelt handlar det om att gå från idé till verklighet och under själva processen få med sig varför saker blir som det blir och utifrån det skapa egna slutsatser.

Samtliga respondenter har nämnt att de arbetar i någon slags projekt med sina elever och L4 uttrycker att de utvecklat ytterligare projekt i GY11. Alla tar upp UF som det starkaste och mest utvecklande projekt de har i sin undervisning. L1 belyser att de under åk 3 tydligt gör skillnad när man arbetat i projekt, fadderföretag och UF. Eleverna är handlingskraftiga och får saker gjorda i och med att de samspelar i sina projekt. De nätverkar med sina kontakter utanför skolan som de skaffar sig via fadderföretag och UF. Många av mina elever får tack vare sina kontakter och sitt närverkande arbete i någon form efter gymnasiet. Vikten av att nätverka eller att kunskapa befästs av Johannison et al. (2000): ”Eftersom den företagsamme provar sig fram är kunskap någonting som en människa måste tillägna sig aktivt” (s.44).

Hon konstaterar att de är så vana i sina presentationer eftersom de hela tiden gjort det under sitt kunskapsintag.

”Ekonomieleverna klarar att arbeta i projekt och göra redovisningar bättre än elever som inte tränat UF”, fortsätter hon.

L3 menar att: ”De vågar ta för sig, de vågar ringa, de vågar prata med varandra”.

Eleverna blir genom UF mycket ”på” och vill söka info för att hitta en lösning till sitt problem. De stannar inte vid ett nej, utan går runt problemet tills de hittar rätt. Denna lärare anser att eleven ständigt utvecklas genom UF och lär sig nya saker hela tiden som den har nytta av. De får en säkerhet i att göra vissa saker om och om igen. Detta resonemang går emot det teoretikern Schumpeter anser om att ”man en gång upphör att vara entreprenör och övergår till att enbart bli företagsledare” (s. 93), vilket Bjerke (2005) tar upp. Jag har många gånger upplevt när elevers ”polett” har trillat ner. Tack vare att eleven känner att den lyckats hitta en problemlösning, förstår han/ hon nyttan som drivet ger och ger sig i kast med att lösa nästa utmaning. Fåtal gånger har jag upplevt att eleven är mätt på att hitta lösningar.

L4 ser på skillnaderna ur ett lite mer neutralt perspektiv och trycker mer på att de svaga blir svagare genom entreprenörskap.

De har svårt att förhålla sig till all den tid som de helt plötsligt ska göra något med i form av ett projekt. De är inte vana att lägga upp sitt arbete själva.

Samtidigt lyfter hon att de som är duktiga elever når högre, men arbetar nästan ihjäl sig längst mer resan.

Detta resonemang känner jag i gen ifrån min egen undervisning. Som pedagog behöver man i dessa lägen vara skicklig och hitta balansen och vägleda eleverna, så att deras känsla av att arbeta i projekt inte för all framtid blir negativ. Säljö (2000) skriver om att tolka verkligheten genom interaktion med andra människor. ”De sätt att resonera på som vi möter i interaktion, använder vi senare som resurs för att förstå och kommunicera i framtida situationer” (s. 106) Tänket och känslan vi upplevt och stött på och tagit till oss i dåtid, tar vi med som resurs in i framtida situationer.

Genom entreprenörskap skapas nya värden och ny kunskapsutveckling. Martin Lackéus (2012) tar upp och beskriver effekten samhället kan få om den försöker fokusera på individen med det entreprenöriella sinnet. I dag bortser man mycket från denna egenskap när man ska försöka förädla framgång. Man fokuserar på den nya idén och så behöver man självklart ha pengar. Här har utbildningssystemet en viktig roll att spela. Något som även Europeiska Kommissionen (2003) tar upp.

Om unionen i sin helhet för närvarande inte presterar tillräckligt i den kunskapsbaserade ekonomin jämfört med sina viktigaste konkurrenter beror detta till stor del på att investeringarna i mänskliga resurser är otillräckliga (s. 5).

Skolan behöver arbeta för att lyfta fram kreativa och drivna personer. Detta gör man bl.a. genom UF och den undervisningsmetoden. Wennberg & Elert (2012) drar följande slutsats:

UF-företagande är ett lämpligt sätt att öva ’icke-kognitiva förmågor’ som envishet, kreativitet och framförhållning, något som forskning framhåller som av väsentlig vikt för individers chanser att lyckas på arbetsmarknaden (s. 5).

Doktor Wennberg (2011) ger goda exempel på nyttan som före detta UF-elever genererar efter att de genomgått utbildning inom UF.

Man har i rapporten jämfört f.d. UF-elever med en kontrollgrupp som i sin tur inte har läst UF.

Det framgår tydligt av rapporten ”att det samhällsekonomiska bidraget både mätt i termer av nya jobb och skattebetalningar är markant: tillsammans har f.d. UF-företagare skapat tiotusentals nya jobb redan som unga personer, och skattebetalningarna från deras företag mäts i miljarder kronor årligen” (s. 21).

Samtliga lärare nämner UF som den starkaste metoden till att arbeta med entreprenörskap och att det ger bra effekter på att göra ungdomar nyfikna och framåt. Definitivt gör UF-verksamhet positiv skillnad vad gäller samhällsutveckling och dess effekter. Genom sin utbildning har eleverna lärt sig att hitta processer som är effektiva och de har också varit tvungna att nätverka för att hitta lösningar på problem som uppstått under deras UF-år. Konceptet är av nytta för både individen själv, samt samhället.

Europeiska Unionen (2006) refererar till bl.a. åtta nyckelkompetenser i det livslånga lärandet:

I arbetsprogrammet ”Utbildning 2010” som EU tagit fram, ingår företagande i referensramen för åtta nyckelkompetenser för livslångt lärande som är nödvändiga för personlig utveckling, social integration, aktivt medborgarskap och anställbarhet (s. 4).

Ingen av lärarna nämner det livslånga lärandet, men samtliga markerar tydligt att undervisning i entreprenörskap gör skillnad oavsett om det är i projektform eller UF. Så

slutsatsen om entreprenörskap i undervisningen gör skillnad, är svaret ja! Lärarna har omedvetet arbetat mot ett av målen i de åtta nyckelkompetenserna.

Många lärare på gymnasieskolorna och i övriga delar av skolan också, arbetar med entreprenörskap utan att veta om det. De ser enbart individen och dennes utveckling. Däremot förstår de inte och ingen har heller förklarat att de varit med och bidragit till samhällsutveckling tack vare att de valt att arbeta med UF eller i projekt med eleverna.

Slutord

Självklart kan jag konstatera att ja, entreprenörskap behövs i skolan. Vikten av varför man ska undervisa entreprenöriellt behöver tydligare lyftas för pedagoger men även för rektorer. De sistnämnda har ett ansvar för att respektive skola följer de examensmål som skolverket har lagt fram. Skolverket har fått i uppdrag från högre instans att se till att förverkliga mål som kommer från Europeiska Unionen. Så entreprenörskap är mer än bara ett begrepp i den svenska skolan. Det handlar om global utveckling genom entreprenörskap. Det ska genom de kompetenser man skaffar sig i sättet att vara entreprenöriell leda till företagande. Fler företag leder till bättre välfärd. Något som Europakommissionen påpekar (2006)

Företagaranda är individens förmåga att omvandla idéer till handling. Det innebär kreativitet, innovation och risktagande och förmågan att planera och leda projekt för att uppnå de mål som ställts upp. Detta är ett stöd för alla i vardagslivet (både hemma och ute i samhället) och gör arbetstagarna både mer medvetna om det sammanhang de verkar i och mer benägna att utnyttja de möjligheter som tår till buds. Det är också en grund för mer specialinriktade färdigheter och kunskaper som företagare behöver för att etablera en social eller kommersiell verksamhet (s. 4).

Det är viktigt att alla individer lyfter blicken och börjar fundera på vad han/ hon kan göra för att bidra till utveckling i samhället. Oavsett om du arbetar som lärare på ett ekonomi- eller entreprenörsprogram eller har ett jobb som butiksbiträde, kan detta leda till bättre välfärd och fler jobb, förutsatta att man vet vad livslångt lärande, entreprenörskap och entreprenöriellt lärande betyder.

Det har gått fyra år sedan den senaste skolplanen implementerades. Det är för kort tid för att kunna se någon effekt av entreprenörskapstänk i unionen. Däremot kan jag med egna slutsatser se att de skolor och lärare som arbetade på ett entreprenöriellt sätt i LPF94, hade ett försprång in i GY11. Utmaningen ligger i att få hela skolkedjan att förstå vikten av entreprenörskap. Skolan behöver börja arbeta mer aktivt med detta i tidiga åldrar. Det räcker inte med att börja på gymnasiet. Något som regeringen tydligt trycker på genom att ”entreprenörskap ska löpa som en röd tråd genom hela utbildningssystemet”.

Vi kan också konstatera att vi går mot ett kunskapsbaserat samhälle och detta kommer medföra nya krav enligt Europakommissionen (2003)

De flesta människor kommer att arbeta längre, och ekonomiska och tekniska förändringar sker allt snabbare, vilket innebär att medborgarna måste uppdatera sin kunskap och sina kvalifikationer allt oftare (s. 5).

Helt plötsligt får utbildningen oavsett grad ett tungt ansvar att överföra och skapa kunskap. Mänskliga resurser är Sveriges tillgång och det är dessa som ska skapa ett innovativt Sverige, Norden och Union i framtiden!

7. Förslag till fortsatt forskning

Entreprenörskap som begrepp är svårtolkat trots att det numer är ett ”vardagsbegrepp”. Innebörden av begreppet har förändrats med tiden och samhällsutvecklingen. Därför anser jag att det är av hög vikt att lyfta fram *varför* det är viktigt att få in i skolans värld.

Förslag till fortsatt studier utifrån min forskning skulle vara att få undersöka och ta reda på konkreta exempel på vad eleverna gör efter att de genomgått olika metoder inom entreprenörskap med mer lokal förankring. Har det lett till att de genom detta blivit mer företagsamma, startat företag eller på något annat vis påvisat en samhällseffekt?

Referenslista

- Bell, J. (2000). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur
- Bjerke, B. (2005). *Att förklara och förstå entreprenörskap*. Lund: Studentlitteratur
- Business Training Centre Sweden (2015) *Övningsföretagets utbildningsmål* hämtat 2015-02-01 från <http://www.busesstrainingcentre.nu/223%20utbmäl.php>
- Europeiska Kommittén Sammanfattning av EU-lagstiftningen *Meddelande från kommissionen. "Utbildning 2010" Snabba reformer krävs om Lissabonstrategin ska lyckas*. Hämtad 2014-12-09 från <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52003DC0685&from=SV>
- Europeiska kommissionen (2001) *Konkreta framtidsmål för utbildningssystemen* hämtat http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/c11049_sv.htm
- Europeiska kommissionen (2004) *Slutrapport från expertgruppen "Utbildning för entreprenörskap"* hämtad 2014-11-18 från http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/support_measures/training_education/doc/entrepreneurship_education_final_sv.pdf
- Europa Sammanfattning av EU-lagstiftningen *Nyckelkompetenser för livslångt lärande* hämtad 2015-01-16 från http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11090_sv.htm
- Europeiska unionen (2002) *Arbetsprogram för uppföljningen av målen för utbildningssystemen i Europa*. Hämtad 2014-11-30 från http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/c11086_sv.htm
- Europeiska Unionen (2006) *Europeiska unionens officiella tidning* (2006/962/EG) hämtad 2015-01-20 från <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&from=SV>
- Hallberg, P-G. (2012, 1 augusti) *Full fart in i framtiden*. Hämtad 2015-02-05 från <https://www.youtube.com/watch?v=mMFQVGhD4Nw>
- Johannison, B., Madsén, T. & Wallentin, C. (2000). *Aha! Företagsamt lärande en skola för förnyelse*. Stockholm: Utbildningsradion AB
- Lackéus, M. (2012, 30 oktober) *Modell för entreprenöriellt lärande* hämtad 2015-02-10 från <https://www.youtube.com/watch?v=PoQnDZGTASI>
- Me University Utveckling hämtad 2015-02-08 från www.Meuniversity.com Nationalencyklopedin <http://www.ne.se/sök/?t=uppslagsverk&q=entrepren%C3%B6r> hämtad 2015-02-11
- Mynewsdesk (2011) *Regeringen satsar på privatsektorutveckling och entreprenörskap för att bekämpa världsfattigdomen* hämtad 2012-05-23 från <http://www.mynewsdesk.com/se/pressreleases/regeringen-satsar-paa-privatsektorutveckling-och-entreprenoerskap-foer-att-bekaempa-vaerldsfattigdomen-680316>
- Nordiska Ministerrådet *Entreprenörskap i utbildningen* hämtad 2015-01-22 från <http://www.norden.org/sv/tema/haallbar-nordisk-vaelfaerd/utbildning-och-arbete-foer-vaelfaerd/entreprenoerskap-i-utbildningarna>
- Nordiska ministerrådet (2014) *När jeg bliever stor – Nordisk magasin om entreprenörskap i grundskolen* hämtad 2015-01-30 från <https://www.mm.dk/naar-bliver-stor>
- OECD/ CERI (1989): *Towards an "enterprising" culture: a challenge for education and training*. Hämtad 2015-01-23 från <http://www.voced.edu.au/content/ngv33114>

- Otterborg, A. (2011). *Entreprenöriellt lärande Gymnasieelevers skilda sätt att uppfatta entreprenöriellt lärande*. Jönköping: Högskolan för lärande och kommunikation i Jönköping
- Pedagogisk forskning i Sverige(2012) årgång 17 nr 3–4 s 152–170 issn 1401-6788”
*”Sociokulturella perspektiv på lärande och utveckling-
 Lärande som begreppsmässig precisering och koordinering”*
 Hämtad 2015-02-19 från
http://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/15890/sociokulturella_perspektiv.pdf?sequence=2
- Rapporten kommungruppsindelning (SKL) <http://skl.se/4.5e95253d14642b207ee86bff.html>
- Regeringskansliet (2009) *Strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet*. Hämtad 2012-05-21 från <http://www.regeringen.se/sb/d/11359/a/126909>
- SFS 2010:800, *Skollagen* Stockholm: Utbildningsdepartementet hämtat 2015-01-22 från <http://www.skolverket.se/regelverk/skollagen-och-andralagar>
- Skatteverket hämtat 2015-02-10 från
<http://www.skatteverket.se/foretagorganisationer/foretagare/ungaforetagare/ungforetagssamhet.4.5c13cb6b1198121ee8580002425.html>
- Skolverket (2010) *Entreprenörskap i skolan* Stockholm: Skolverket
- Skolverket (2006) LPF94 *Läroplan för de frivilliga skolorna* hämtad 2015-02-02 från <http://www.skolverket.se/regelverk/skollagen-och-andralagar>
- Skolverket (2011) GY11 *läroplan, examensmål, och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2001* hämtad 2015-02-01 från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2705>
- Skolverket (2000) GY2000:16 *Samhällsvetenskapsprogrammet program mål, kursplan, betygskriterier och kommentarer* Hämtad 2015-01-14 från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=128>
- Skolverket (2000) *skolfs2000:14* hämtad 2015-01-25 från www.skolverket.se/skolfs?id=656w.skolverket.se/skolfs?id=656
- Skolverket (2012) *Examensmål Ekonomiprogrammet* hämtad 2014-12-20 från <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sok-amnen-kurser-och-program/program.htm?lang=sv&programCode=ek001>
- Skolverket (2015) *Vad är entreprenöriellt lärande?* Hämtad 2015-01-30 från <http://www.skolverket.se/skolutveckling/larande/entreprenorskap/vad-ar-entreprenorskap>
- Stukat, S. (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap* Lund: Studentlitteratur
- Sveriges Riksdag KOM (2006) 33 *Genomförande av gemenskapens Lissabonprogram: Främja entreprenörstänkande genom utbildning och lärande*. Hämtad 2014-11-11 från http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/EU/EU-forslag/Meddelande-fran-kommissionen-t_GUB633/
- Svedberg, G. (2007) *Entreprenörskapets avtryck i klassrummets praxis Om villkor och lärande i gymnasieskolans entreprenörskapsprojekt* Umeå: Umeå Universitet
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts Akademiska förlag
- Trost, J. (2010.) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Ung Företagsamhet (2011) *Vad kan du förvänta dig av Ung Företagsamhet?* Borås: Ung Företagsamhet Älvsborg
- Ung Företagsamhet hämtad 2012-03-10 från www.ungforetagsamhet.se
- Ung Företagsamhet hämtad 2015-02-12 från <http://www.ungforetagsamhet.se/om-oss>
<http://sv.wikipedia.org/wiki/Entrepren%C3%B6r> hämtad 2015-02-11

- Wennberg, K. & Elert, N. (2012) *Effekter av utbildning i entreprenörskap - en långtidsstudie av UF alumners arbetsmarknadspotential och företagande*. Hämtad 2015- 02-14 från http://www.ungforetagsamhet.se/sites/ungforetagsamhet.new/files/effekter_av_utbildning_i_entreprenorskap_0.pdf
- Wennberg, K. (2011) *Övning ger färdighet – en långtidsuppföljning av UF-företagares entreprenöriella karriär i Sverige 1990-2007* hämtad 2015-02-09 från http://www.ungforetagsamhet.se/sites/ungforetagsamhet.new/files/rapport_ung_for_etagsamhet_ovning_gar_fardighet_april_2012_1.pdf
- Övningsföretag hämtad 2012-03-10 från <http://www.businessstrainingcentre.nu>

9 Bilagor

1 Intervjufrågor

2 Brev till respondent

10 Ordlista

UF	Ung Företagsamhet
LÅ	Läsår
P	Antal poäng som kursen motsvarar på gymnasiet
VT	Vårtermin
SM	Svenska Mästerskapen
GY11	Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011
ÖFA	Övningsföretag
VD	Verkställande Direktör
LPF94	Läroplan för de frivilliga skolformerna
NUTEK	Verket för näringslivsutveckling

Bilaga 1

Syfte

Syfte med detta arbete är att undersöka hur lärare arbetar med entreprenörskap på Ekonomi- samt entreprenörsprogrammen i närliggande kommuner till Ulricehamn.

Preciserade frågeställningar

- ❖ Lärarens förståelse för begreppet entreprenörskap
- ❖ Har GY11 påverkat din undervisningsmetod i entreprenörskap?
- ❖ Gör undervisning i entreprenörskap skillnad på elevers kunskapsutveckling/ beteende?

Intervjufrågor

1. Entreprenörskap – definition
 - Hur skulle du vilja definiera entreprenörskap? (företagande, kreativitet etc.)
2. Mål för entreprenörskap
 - Finns det mål formulerade?
 - Hur lyder dessa mål?
 - Hur länge har de funnits?
3. Implementering av GY 11
 - På vilket sätt har den utbildning (totalt sett – inte bara entreprenörskap?) du arbetar med påverkats av GY11? (t.ex. annat lektionsupplägg, nya lärare, mer praktik etc.)
4. Projekt/metoder för att undervisa i entreprenörskap
 - Vilka metoder använde du i undervisningen om entreprenörskap i LPF94?
 - Vilka metoder använde du i undervisningen om entreprenörskap i GY11?
5. Undervisningsmetodens betydelse
 - Tror du att metoden du använder gör skillnad för eleven?
 - Kan du peka på några exempel på att det är så?
6. Egen reflektion
 - Har du något du vill tillägga?

Bilaga 2

Hej X!

Ulricehamn 2012-04-15

Tack för ett trevligt samtal tidigare i dag och tack för att du ställer upp och besvarar frågorna rörande implementering av GY11 samt entreprenörskap som min forskning i huvudsak handlar om.

Syftet med följande intervju är:

Syfte med detta arbete är att undersöka hur lärare arbetar med entreprenörskap på Ekonomi-samt entreprenörsprogrammen i närliggande kommuner till Ulricehamn.

Frageställningar ämnar jag att få besvarade genom denna forskning:

- ❖ Lärarens förståelse för begreppet entreprenörskap
- ❖ Har GY11 påverkat din undervisningsmetod i entreprenörskap?
- ❖ Gör undervisning i entreprenörskap skillnad på elevers kunskapsutveckling/ beteende?

Som vi bestämde tidigare träffas vi på din skola den 3 maj. Önskvärt är att du valt en plats där vi kan genomföra intervjun ostört.

Intervjun kommer ta ca 30 minuter med följande upplägg:

- Ca 2 minuter syfte med intervjun och studien, inledande samtal
- Ca 3 minuter spreta ut ev. oklara frågor som du har kring frågorna (se bifogad fil för frågorna)
- Ca 20 minuter intervju med ljudupptagning
- Ca 5 minuter ev. kompletteringar, avrundning av intervjun, tack

Jag kommer genomföra min forskning utifrån riktlinjer i "Vetenskapsrådets forskningsetiska principer". Den behandlar information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande. Det betyder att ditt deltagande är helt frivilligt och att du när som helst kan avbryta intervjun. Dessutom kommer materialet som jag inhämtar från vår intervju enbart att användas för denna forskning. Ditt namn kommer inte att namnges i rapporten.

Har du frågor kring vår träff är du varmt välkommen att höra av dig till mig per mail eller telefon. förnamn@efternamn.ulricehamn.se, mobil nr XXX-XX XX XX

Önskar dig en trevlig helg!

Hälsningar
MF